

Manual de desobediència civil

Mark Engler i Paul Engler

42 pàgines d'extracte de paràgrafs de les 365 pàgines del manual

Resum:

L'organització basada en l'impuls aprofita les **eines de la resistència civil** per provocar, amplificar i aprofitar les protestes massives de manera conscient.

Destaca la importància de les organitzacions híbrides, [com ara Otpor], capaces de teixir **xarxes descentralitzades** per **mantenir mobilitzacions** de protesta a través de **diverses onades** d'activitat.

Va més enllà dels objectius **transaccionals** avançant amb una agenda **transformacional**, i guanya **influint en l'opinió pública** i debilitant els **pilars de suport**.

Para atenció a les **propietats simbòliques** de les campanyes, i demostra que a vegades poden ser **tan importants com les reivindicacions instrumentals**, i potser fins i tot més.

Utilitza la **disrupció, el sacrifici i l'escalada** per acumular tensió i posar el focus d'atenció en problemes que han passat per alt.

Aspira, en el seu moment àlgid, a crear **moments de remolí**, on els **esclats de l'acció descentralitzada** van molt més enllà dels límits institucionals de qualsevol organització.

Busca **polaritzar l'opinió pública** i s'arrisca a **crear controvèrsia** amb protestes atrevides, però manté una **disciplina no violenta** per garantir que no s'esfondri **l'ampli suport** a la seva causa.

I és conscient de la necessitat de **treballar amb altres models d'organització** per institucionalitzar els avenços i potenciar **comunitats alternatives** que puguin **mantenir la resistència a llarg termini**.

www.momentumcommunity.org // www.democracyuprising.com

Selecció de paràgrafs significatius

A Albany no hi havia cap pla definit sobre com utilitzar **l'escalada constant del conflicte noviolent** per fer insuportable la pressió sobre les estructures racistes. Faltava un marc general a través del qual els actes de sacrifici personal es poguessin canalitzar en un esforç coordinat per augmentar la tensió i derrotar la segregació en el seu punt més dèbil. **A** Birmingham, això va canviar.

«Els éssers humans amb tots els seus defectes i virtuts constitueixen el mecanisme d'un moviment social. Han de cometre errors i aprendre'n, cometre més errors i tornar-ne a aprendre»¹.

[Estem parlant] d'una tradició que ha intentat estudiar, planificar i aplicar els principis d'un art poc apreciat que s'està convertint en una de les forces més influents del món actual: **l'art d'una revolta desarmada**.

La **mobilització massiva basada en l'impuls**. Afirma que aquells que han estudiat més detingudament aquestes mobilitzacions —examinant com construir i mantenir escenaris de protesta generalitzada— provenen d'una tradició de noviolència estratègica.

Sense agafar les armes, amb pocs diners i uns quants recursos tradicionals, la gent que forma moviments noviolents aconsegueix capgirar els termes del debat públic i canviar la direcció de la política del seu país. Aquesta forma de noviolència no és passiva. És una **estratègia per a la confrontació**.

En casos en què nombrosos informes, exposicions i discursos han fracassat, el conflicte noviolent ha aconseguit **agafar les injustícies ignorades i posar-les en el primer pla de la consciència popular**.

La **noviolència** sovint és considerada com una filosofia o un codi moral. Amb molta menys freqüència s'estudia com **un mètode de conflicte polític, disruptió i escalada**. Això és una oportunitat perduda. Si ens sorprenem perpètuament per una revolta desarmada, si ens neguem a incorporar-la en la nostra visió de com progressen les societats, aleshores deixem passar l'oportunitat de comprendre un fenomen crític, i d'aprofitar el seu poder.

En veure els manifestants que desafiaven les tropes amenaçadores de Bull Connor va ser quan realment va sentir, «per primera vegada, l'orgull i el poder de la noviolència». El Projecte C li va proporcionar la visió sobre com fer política de manera diferent per **actuar fora dels límits de les eleccions tradicionals i del lobbisme**, i també **fora de les metodologies de l'organització convencional** basada en la comunitat o l'església.

---

¹ King, *Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, 167.

Crear **situacions tan plenes de crisi que les injustícies ignorades durant molt de temps quedin forçosament exposades a la llum pública**. És possible, tal com afirmava Aldon Morris, crear **situacions planificades de disrupció massiva**.

Quan la gent **descobreix l'organització basada en l'impuls** com una nova forma d'acció, pot **canviar fonamentalment la seva manera d'abordar** algunes de les qüestions més **bàsiques de la política**: com s'inicia una campanya, i com es formula una petició de canvi? Com es respon a la repressió de l'estat, i com s'interactua amb els mitjans de comunicació? Com ho poden fer els grups per aprofitar l'energia d'un esdeveniment que desencadena de manera inesperada una onada d'interès per la seva causa, i quan s'han de posar seriosament a treballar i institucionalitzar els últims assoliments? Quan és el moment adequat perquè els moviments declarin la victòria, i quins són els canvis duradors que es poden obtenir dels seus esforços?

La creació del Projecte C va ser una ocasió en què els que experimentaven amb la noviolència **van dedicar un temps a definir els aspectes clau de la seva estratègia**.

El desenvolupament **d'un conflicte noviolent estratègic** és prou important perquè **no es deixi a l'atzar**.

El **conflicte noviolent** s'hauria d'entendre com un **mètode polític que es pot utilitzar estratègicament**, com una alternativa que els moviments socials poden escollir perquè proporciona una **via efectiva per influir en el canvi**.

El **pacifisme —l'oposició moral a la guerra i a la violència—** fa centenars d'anys, o fins i tot **milers, que existeix**, i les seves arrels es poden trobar en els textos fonamentals de les principals religions del món.

Més endavant em vaig adonar que, més que una amenaça, allò era una gran oportunitat, perquè significava que un gran nombre de persones que mai no creurien en la noviolència ètica o religiosa, **podien fer servir la lluita noviolenta per raons pragmàtiques**.

Va començar a argumentar als seus col·legues pacifistes que **la gent no recorre a la guerra i a la violència perquè sigui perversa o odiosa. Recorre a la violència perquè no veuen cap altra opció per resoldre conflictes intractables**. Era absurd, raonava, intentar guanyar-se aquesta gent amb «preceptes morals contra la violència i exhortacions a favor de l'amor». Era molt més fructífer **demostrar que una estratègia de conflicte noviolent podia ser una alternativa efectiva a la lluita armada**, potser fins i tot una alternativa millor².

---

² Vegeu Gene Sharp, *Gandhi as a Political Strategist* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1979), 252, i Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part One—Power and Struggle* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), vi. Tal com s'indica més endavant, Sharp evita utilitzar el terme «noviolència» com a nom i prefereix utilitzar-lo com a adjectiu. En comptes de considerar-se com un defensor de la «noviolència estratègica», ell defensa l'«acció noviolenta estratègica».

Lluny de ser passiva, l'**acció no violenta** podia ser «una tècnica de lluita que implica l'ús del poder psicològic, social, econòmic i polític», i que es podia utilitzar fins i tot en règims profundament repressius³. Igual que la lluita armada, argumentava Sharp, el **conflicte no violent implica «lliurar “batalles”,** requereix una estratègia i unes tàctiques encertades, i exigeix coratge, disciplina i sacrifici als seus “soldats”».

Si l'objectiu d'una campanya és un règim tirànic, la repressió pot ser severa. «No es poden fer il·lusions», va escriure. «En alguns casos, les persones no violentes no només han estat colpejades i tractades cruelment sinó també assassinades en massacres deliberades». Sharp **tampoc prometia l'èxit:** «La simple elecció de l'acció no violenta com a tècnica de lluita», explicava, «**no garanteix la victòria, especialment a curt termini**»⁴.

A través del que Sharp anomena «jujitsu polític», els moviments socials poden **convertir la repressió en un punt dèbil per als que estan al poder.** La repressió violenta contra les protestes desarmades acaben exposant la brutalitat d'una força governant, li resten legitimitat i, en molts casos, creen una reticència generalitzada a cooperar amb els seus mandats.

«Sentir-te bé, no participar en la violència, o estar disposat a morir, quan no has assolit els objectius de la teva lluita, **no canvia el fet que has fracassat**»⁵.

«Si no podem influir en el cor del malvat, **podem forçar la fi de les pràctiques malvades**»⁶.

Fer una campanya que, en paraules d'Andrew Young, podria ser «prevista, planificada i coordinada des del principi fins al final» utilitzant els principis del conflicte no violent⁷.

Sharp va fer una observació similar, però va utilitzar un llenguatge més laic: «Gandhi», va exposar, «probablement va ser el primer que va formular conscientment al llarg dels anys un important sistema de resistència basat en la suposició» que «**els sistemes jeràrquics es poden modificar o destruir mitjançant l'eliminació de la submissió, la cooperació i l'obediència**»⁸.

Sharp **comparava els 198 mètodes amb les diverses armes que s'inclouen en l'arsenal d'un exèrcit convencional:** cadascuna té un abast i uns efectes diferents, i cadascuna està adaptada a diferents circumstàncies. Es poden utilitzar juntes o separades. I una selecció encertada pot ajudar a determinar el resultat d'una batalla.

---

³ Gene Sharp, *Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice and 21st Century Potential* (Boston: Porter Sargent Publishers, 2005), 21.

⁴ Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part Three—the Dynamics of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), 556, 755.

⁵ Sharp, *Waging Nonviolent Struggle*, 436.

⁶ *Ibid.*, 741.

⁷ *Ibid.*, 186.

⁸ Sharp, *Gandhi as a Political Strategist*, 57.

La combinació d'una **preparació meticulosa i una audàcia tàctica** pot alterar l'opinió generalitzada sobre les possibilitats de canvi. «Algunes lluites noviolentes han reeixit en circumstàncies molt dolentes perquè el grup compensava unes condicions desfavorables específiques desenvolupant les seves capacitats i habilitats per actuar en tals condicions», argumentava Sharp⁹.

El Projecte C va traçar una **via de disrupció premeditada i d'escalada noviolenta**. Però per mantenir aquesta via, calia perseverança i creativitat. El sociòleg Aldon Morris explica que «els estrategues de la SCLC van decidir que **el moviment de Birmingham havia de ser un drama**. És a dir, havia de començar de manera lenta i pausada i després anar creixent, pas a pas, fins arribar a un punt de crisi en què l'oposició **es veuria obligada a cedir**».

Però Walker i Cotton no trivialitzaven la violència dels gossos de la policia. Es prenién els riscos de la campanya molt seriosament. Tal com afirmava King, el motiu de crear una crisi pública a Birmingham no era arrossegar Connor o altres autoritats cap a la violència. Més aviat es tractava **d'exposar la violència habitualment infligida sobre la comunitat negra a causa de les lleis segregacionistes** de Jim Crow. «Simplement traiem a la superfície la tensió oculta que ja existeix», va escriure King. «La posem al descobert perquè es vegi i es faci alguna cosa».

El president Kennedy va dir a un grup de visitants de la Casa Blanca que les imatges de la repressió de Bull Connor el repugnaven. Però en comptes de dissuadir els manifestants, **l'acció policial va esperonar la comunitat negra** de Birmingham. En veure que les manifestacions anaven en augment, els comerciants de la ciutat es van afanyar a trobar una solució¹⁰..... Per tant, malgrat l'oposició de Connor i dels partidaris racistes de la ciutat, **els comerciants van anunciar un acord amb els líders dels drets civils el dia 10 de maig que prometia l'inici de l'abolició de la segregació**. Menys de sis setmanes després de l'engegada del Projecte C, la confrontació es va acabar, i la ciutat va canviar per sempre.

El model de Birmingham va exercir una influència generalitzada. Arrel del Projecte C, va esclatar l'activitat dels moviments. L'historiador Adam Fairclough escriu: «Les protestes de Birmingham **van enviar ones expansives** per tot el sud. El fet que uns **líders blancs haguessin fet concessions** en una ciutat famosa per la seva intransigència racial va donar noves esperances als negres de Baton Rouge, Nova Orleans i altres baluards segregacionistes»¹¹. No paraven d'arribar donatius al moviment pels drets civils, i milers de persones inspirades pel que havia passat a Alabama van organitzar segudes, boicots i marxes pel seu compte.

Anar més enllà d'adherir-se al pacifisme com una filosofia personal, i **arriscar la teva carrera i el futur de la teva organització perquè creus en el poder de la noviolència com a força política, requereix una tremenda determinació**. Van caldre anys de deliberació i

---

⁹ Sharp, *Waging Nonviolent Struggle*, 437.

¹⁰ Vegeu Garrow, *Bearing the Cross*, 250.

¹¹ Fairclough, *To Redeem the Soul of America*, 135.

demora perquè Martin Luther King Jr fes aquest pas. Però quan finalment el va fer, el resultat va ser decisiu: King va passar de ser algú que s'havia deixat arrossegar pel moviment dels drets civils —un protagonista reticent en la lluita contra l'apartheid nord-americà— a ser un modelador de la història.

És veritat que les tècniques de revolta desarmada —igual que la guerra de guerrilles— **les poden fer servir grups amb un ampli espectre d'orientacions ideològiques**. Però hi ha una diferència important. En la seva essència, **els principis de la resistència civil són inherentment democràtics: les campanyes noviolentes requereixen el suport i la participació massiva de la societat si volen tenir èxit**¹².

Tal com demostra l'experiència de King, la **noviolència estratègica no ofereix una fórmula secreta per a l'èxit**, i el seu desenvolupament no és fruit de la feina d'un únic cervell. Més aviat, el **creixement de la resistència civil ha sigut el resultat d'uns activistes que han experimentat en condicions diverses i difícils**, i han afegit les seves millores a un art que s'ha estat desenvolupant durant més d'un segle. Sharp ha fet una contribució important a aquest procés, però la seva no és pas l'única, ni de bon tros.

Una tendència comuna podria sostenir que **el conflicte noviolent potser és efectiu per combatre règims tirans, però té poc valor en llocs on la dissidència es pot canalitzar a través del lobbisme i la política electoral**. En aquest context, la responsabilitat dels activistes dels Estats Units ara és **demonstrar que el tipus de tàctiques utilitzades per derrocar autòcrates a l'estranger també es poden implementar a casa**.

També es pot aplicar a les grans organitzacions mediambientals, als grups de drets humans i altres organitzacions sense ànim de lucre: **«Són suficientment grans —i estan prou connectades a l'estructura de poder polític i econòmic— per no veure's obligades a liderar el tipus d'activitats necessàries» perquè les agosarades campanyes de conflicte noviolent tinguin èxit**¹³.

Les accions directes explosives, des de les segudes de Nashville fins a la revolució a Egipte, sovint **estan encapçalades per grups amb fons insuficients**. Aquests grups, formats segons les necessitats, **poden arriscar-se a fer campanyes agosarades perquè no tenen res a perdre**, tot i que generalment els **falten els recursos per intensificar o per mantenir múltiples onades de protesta** durant un període d'anys.

Ha sorgit **un abisme que separa** les organitzacions establertes que es dediquen a **assolir lentament el canvi social a llarg termini**, de les **mobilitzacions massives explosives que utilitzen el poder disruptiu per sacsejar l'estatus quo**. Sovint, la divisió ha causat tensions, acritud i confusió. En els últims anys, la resistència civil ha presentat una possibilitat molt convincent: que aquest abisme, que moltes vegades ha semblat

---

¹² Sobre l'ús de l'obra de Sharp a Palestina, vegeu Amitabh Pal, «Gene Sharp's Nonviolent Impact», *The Progressive*, 17 de febrer, 2011, <http://www.progressive.org/ap021711.html>.

¹³ Stephen Lerner, «A New Insurgency Can Only Arise Outside the Progressive and Labor Establishment», *New Labor Forum* 20, núm. 3 (tardor de 2011): 9–13.

insuperable, potser es podria suavitzar i, com a resultat, canviaria el destí de l'organització de base popular.

Piven: **l'acció disruptiva generalitzada pot canviar la història**, i pocs han ofert suggeriments més provocadors sobre els moments en què els moviments —en comptes d'avançar amb reivindicacions graduals— poden sortir impulsats en un esprint.

Que «**els pobres tenen pocs recursos per influir en la política habitual**», la seva capacitat per impulsar un canvi social **depèn del poder disruptiu de tàctiques** com ara «els boicots, les segudes, els talls de trànsit i les vagues contra els lloguers». El que era important no era l'estructura organitzativa que desenvolupaven aquestes activitats, sinó **la voluntat dels participants d'interrompre la normalitat**. Els moviments de protesta, explicaven, **assoleixen influència real** només quan causen «**commoció entre els buròcrates, entusiasme en els mitjans de comunicació, consternació entre els segments influents de la comunitat i tensió en els líders polítics**»¹⁴.

Peça clau «era el que nosaltres anomenem **disrupció**, les **ruptures** que es produeixen quan la **gent desafia les normes i les accions institucionals** que normalment governen la vida»¹⁵.

Les **estructures formals** no només no produïen erupcions disruptives, sinó que de fet aquestes estructures **restaven força a les protestes massives** quan es produïen. «Els organitzadors no només no aprofitaven l'oportunitat que els presentava el desplegament de disturbis, sinó que normalment actuaven de manera que **mitigaven o frenaven la força disruptiva que la gent** de classe baixa a vegades era capaç de generar». Principalment, en els seus estudis, els organitzadors optaven per no intensificar les protestes massives «perquè **estaven preocupats intentant desenvolupar i mantenir unes organitzacions formals embrionàries** amb la ferma convicció que aquestes organitzacions creixerien i es tornarien poderoses»¹⁶.

Com que les **organitzacions s'han de preocupar per l'autoconservació, es tornen contràries a assumir riscos**. Com que **gaudeixen d'un cert accés a les vies formals de poder, tendeixen a sobreestimar** el que poden aconseguir des de l'interior del sistema. Com a resultat, **s'obliden de l'energia disruptiva que les va impulsar** al poder, de manera que sovint acaben fent un paper contraproduent.

«La insurgència sempre dura poc», expliquen Piven i Cloward. «Quan remet i la gent abandona els carrers, la majoria de les organitzacions que havien sorgit temporalment [...] simplement desapareixen»¹⁷.

---

¹⁴ Cita de Frances Fox Piven d'una entrevista amb els autors, 5 de març, 2015. Cites de Piven i Cloward extretes de Piven, *Who's Afraid of Frances Fox Piven*, 9, 17.

¹⁵ Frances Fox Piven, «Symposium: Poor People's Movements: Retrospective Comments», *Perspectives on Politics* 1, núm. 4 (desembre de 2003): 707.

¹⁶ *Ibid.*, xxi–xxii.

¹⁷ *Ibid.*, xxi.

Poor People's Movements oferia una crida a l'acció: «Un **no pot predir mai** amb certesa en quin punt “l'agitació i el rebombori dels fonaments socials” forçaran una rebel·lió a gran escala», van escriure Piven i Cloward. «Però si els organitzadors i els líders **volen ajudar** a fer sorgir aquests moviments, sempre han d'actuar creient que la protesta és possible. Potser fracassen. Potser el moment no és l'adequat. Però també és possible que tinguin èxit»¹⁸.

models de noviolència estratègica que ocupen un espai crucial en el debat. La resistència civil reconeix que tant les *condicions* com les *habilitats* són importants a l'hora de desenvolupar la mobilització massiva.

important que els activistes perfeccionin les seves *habilitats* per abordar els aspectes de la mobilització en els quals poden influir. Aquestes habilitats inclouen la capacitat de reconèixer quan un terreny és fèrtil per a la protesta, el talent per organitzar actes creatius i provocatius de desobediència civil, la capacitat d'intensificar les accions de manera intel·ligent quan la mobilització està en marxa, i la previsió per garantir que els cicles de disrupció a curt termini contribueixen a assolir objectius a llarg termini.

El sorgiment de la **resistència civil és fascinant** perquè presenta la possibilitat **d'integració entre estructura i protesta massiva**, entre ràpid i lent. Com a model organitzatiu, la **noviolència estratègica** analitza la qüestió de **què poden fer els activistes per utilitzar de manera pràctica el poder disruptiu**.

A la dècada de 1990 un grup d'estudiants revolucionaris de Sèrbia es va enfrontar al **seu propi dilema entre estructura i protesta massiva**. L'aliatge que van forjar entre les dues opcions va representar un gran avenç: una **forma de mobilització basada en l'impuls que podia mantenir l'energia de la revolta durant anys**, i que era suficientment poderosa per derrocar una tirania.

Marovic va quedar profundament decebut quan el període intens de resistència es va acabar i el règim va solidificar el seu poder. «Ens van concedir una petita victòria, però després hi va haver una derrota esclafadora», explica. «Ens vam adonar que allò no era un esprint, sinó una marató. I **per a una marató necessitàvem un tipus d'organització diferent**»¹⁹.

El model que va desenvolupar Otpor ha estat estudiat per diferents moviments de dotzenes d'altres països i s'ha adaptat a les circumstàncies locals en diverses parts del món. Aquest model potser va ser l'exemple més convincent fins avui dia d'un **híbrid entre estructura i protesta massiva**: un exemple poderós del que es pot **anomenar organització basada en l'impuls**.

---

¹⁸ Piven i Cloward, *Poor People's Movements*, 358–359.

¹⁹ Ivan Marovic, entrevista amb els autors, 26 de febrer, 2015.

Les persones que han experimentat amb el desenvolupament de moviments utilitzant la noviolència estratègica, sempre s'han trobat amb un **dilema: com reconciliar l'explosiu potencial a curt termini del poder disruptiu amb la necessitat de mantenir la resistència per assolir objectius a llarg termini.**

Gandhi va lluitar tota la seva vida per crear un híbrid. Es va fer famós per les seves campanyes de **desobediència civil** generalitzada, o *satyagraha*. Però combinava això amb un **«programa constructiu» continu**, a través del qual les comunitats locals podien tenir autonomia, i amb accions per crear els **fonaments del Congrés Nacional Indi**, que es va convertir en la principal organització per la independència del país.

Les innovacions més destacades d'Otpor en realitat afecten el nou tipus d'organització que van crear: una **organització que era disruptiva però altament estratègica, descentralitzada però tot i així meticulosament estructurada**. Otpor va desenvolupar un tipus **d'organització basada en l'impuls que es fonamenta principalment en desplegar poder disruptiu**, però que adopta un **mètode calculat i disciplinat per a la mobilització massiva**. En comptes d'esperar el proper «Big Bang» per atraure la gent als carrers, el que van fer va ser **començar a construir una xarxa** amb la capacitat de **disenyar els seus propis pics d'agitació**. Van començar de manera discreta, però van acabar amb una revolta de proporcions històriques. Van generar publicitat i van ajudar els activistes a **guanyar-se la simpatia del públic** en general. El seu objectiu era **dispersar l'atmosfera de por i d'apatia** que hi havia des de l'alçament de 1996. De mica en mica, va anar funcionant.

Com que el que volien era **augmentar el propi poder, els partits polítics sempre protegien el seu territori**. «No tenien objectius comuns ni sentit comú», assenyalava Milja Javanovic, un dels líders d'Otpor. **Cadascun dels partits polítics tenia ambicions per governar**, i això significava que **s'estaven discutint constantment** entre ells. «Una cosa que tenien en comú era que tots volien governar», explica Marovic. «O sigui que dedicaven un munt **d'energia a discutir-se**. Un munt d'energia malgastada d'aquesta manera»²⁰.

Otpor **no tenia gens d'interès a convertir-se en un altre partit en conflicte**, i tampoc volia competir per col·locar els seus membres en càrrecs polítics. Per això el grup estava predisposat a **treballar amb persones d'un ampli ventall d'orígens ideològics**. «Sabíem que **derrotar Milosevic i garantir unes eleccions lliures i justes era una cosa en què tots podíem estar d'acord**», diu Marovic. «Per tant, vam decidir **deixar de banda les nostres diferències fins que haguéssim fet fora Milosevic**». Anys després, el sociòleg Vladimir Ilic va dur a terme una enquesta entre més de sis-cents simpatitzants d'Otpor. Un dels enquestats va descriure la **diversitat ideològica del moviment com una força alliberadora**. **Otpor, explicava, «et donava el tipus de llibertat que un partit polític et nega per definició, i potser precisament per això molts membres de partit es van unir a les seves activitats»²¹.**

²⁰ Jovanovic tal com apareix citat a Tina Rosenberg, *Join the Club*, 220. Ivan Marovic citat a «Tavaana Interview: Ivan Marovic, Part 3», Tavaana, 14 de maig, 2010, <https://www.youtube.com/watch?v=Q87fu530bfo>. Vegeu Rosenberg, *Join the Club*, 220–221.

²¹ Ivan Marovic tal com apareix citat a «Interview with Tavaana», 13 de maig, 2010, <https://www.youtube.com/watch?v=Kfbip-JOsw>. La recerca de Vladimir Ilic publicada a Ilic, «Otpor—In or Beyond Politics»,

«Les organitzacions tradicionals i els partits polítics eren molt estrictes amb el fet que la iniciativa havia de venir **de les altes esferes**», diu Marovic. Però Otpor **valorava que els ciutadans locals prenguessin la iniciativa**, ja que ho veien com una oportunitat per ampliar el seu abast cap a un nou sector de públic²².

«La bellesa de tenir un moviment de resistència implicat en tot això», explica Marovic, «és que **tothom va començar a relacionar aquells problemes locals amb el problema en general**, que era el règim de Milosevic»²³.

Des de bon principi, Otpor va tenir **un únic objectiu: derrocar el règim de Milosevic. I tenia un pla per dur-ho a terme: els petits actes de desafiament eren un primer pas cap a la construcció del moviment i la destrucció de l'apatia pública**, però havien d'anar seguits d'una fórmula més específica per canviar el sistema polític. En resum, els activistes **obligarien el govern a convocar eleccions**; crearien un grup massiu de persones al voltant **d'un candidat de l'oposició**; s'unirien a altres organitzacions no governamentals per **controlar meticulosament els resultats de les eleccions** per tal de documentar la seva victòria, i utilitzarien **la desobediència massiva —que conduiria a una vaga general— si Milosevic es negava a abandonar**.

Otpor es va **posar en contacte amb altres grups quan ja tenia aquesta estratègia de planificació inicial** establerta. «**No vam intentar formar la coalició** reunint tothom i després [...] idear una estratègia i un objectiu comú, perquè hauria sigut un desastre», diu Marovic. Els fundadors del grup havien assistit a taules rodones que intentaven dur a terme aquest debat, i sempre **s'acabaven amb asprors**. En canvi, el seu sistema **va ser agafar la reivindicació més bàsica en què tothom pogués estar d'acord**, i començar a avançar a partir d'aquí²⁴.

No obstant això, en els seus intents per vèncer la resistència, els fidels del règim seguien una estratègia perdedora. «El que **no veien és que els activistes detinguts es convertien en herois** en el seu entorn i eren particularment admirats pels seus companys», escriu Ilic. «**La seva reputació com a víctimes de la repressió policial animava un nombre cada vegada més gran de joves** a unir-se al grup». La violència per part de l'estat provocava aversió pública.

El grup va establir una sèrie de **sessions de formació massiva, un programa d'iniciació que els permetia atraure ràpidament nous partidaris**, convertir els participants casuals en membres compromesos del moviment i millorar contínuament les habilitats dels seus activistes. La formació massiva es van convertir en **una peça clau** a través de la qual Otpor podia **difondre ràpidament els procediments operatius comuns** que s'utilitzaven en tota la seva estructura descentralitzada.

Una formació típica s'allargava en el transcurs d'una setmana, en sessions de vespre de dilluns a divendres. Les discussions, que començaven en una oficina o en una aula,

---

Helsinki Files No. 5 (Belgrad, Sèrbia: Helsinki Committee for Human Rights in Serbia, 2001), <http://www.helsinki.org.rs/hfiles02.html>.

²² Ivan Marovic, entrevista amb els autors, 26 de febrer, 2015.

²³ Marovic, «Tavaana Interview, Ivan Marovic, Part 3».

²⁴ Marovic, «Tavaana Interview, Ivan Marovic, Part 4», Tavaana, 14 de maig, 2010, https://www.youtube.com/watch?v=WQkq_qtB8YE.

sovint continuaven en un bar fins ben entrada la nit. (Un corresponal del *New York Times* definia Otpor com «en part moviment polític, en part club social»). **Al final de la setmana de formació, es demanava als nous reclutaments que planifiquessin i executessin accions ells mateixos**, aplicant-hi les habilitats que acabaven d'aprendre. Només llavors eren considerats oficialment membres del moviment²⁵.

Otpor canalitzava gran part de l'energia que havia acumulat arreu de Sèrbia en la següent fase de la seva estratègia: **unir els partits de l'oposició del país darrere d'un únic candidat que pogués desafiar Milosevic a les urnes**. Otpor estava agafant ràpidament molta més popularitat que cap altre partit polític, cosa que **conferia al moviment un domini considerable sobre els polítics que es barallaven perpètuament**. Els líders dels partits no es podien permetre trencar públicament amb Otpor, però els activistes del moviment no havien d'expressar lleialtat a cap polític en concret. Otpor continuava mantenint la seva postura que **només un front unificat prevaldria contra el règim**. A principis de 2000, divuit dels partits polítics existents van començar a formar una coalició que finalment s'anomenaria Oposició Democràtica de Sèrbia. Quan Otpor els va pressionar perquè fessin una candidatura única, va endolcir la proposta **amb la promesa que el moviment podia garantir cinc-cents mil vots a qualsevol candidat que presentés l'oposició**. Però també va acompanyar el desafiament amb una **amença: els activistes van prometre que cent mil persones es presentarien a la porta de qualsevol líder que no mantingués el seu compromís amb la coalició**. Després de molt de debat intern, finalment els partits es van decidir presentar com a candidat l'advocat constitucional Vojislav Kostunica.

Una vegada més, la **repressió de l'estat no va poder doblegar la resistència**. A mesura que el règim anava detenint més i més joves, sense proves per demostrar que els detinguts haguessin fet res mal fet llevat d'expressar els seus punts de vista, **es debilitava cada vegada més la postura de les autoritats**, que afirmaven que els detinguts eren traïdors subversius que odiaven el país. I la debilitat del règim es refermava encara més si es té en compte que **perseguien els joves perquè duien samarretes amb el logo: «Otpor: perquè jo estimo Sèrbia»**.

Durant els dos anys de creixent dissidència, els activistes havien treballat constantment per **forjar alguna simpatia dins dels cossos de seguretat, enviant paquets de menjar i de cigarrets als soldats i compadint-se dels agents de la policia pels salaris baixos i per les condicions de treball**. L'objectiu dels activistes era **assegurar-se que, davant d'una situació difícil, l'exèrcit i la policia es possessin de la banda de l'oposició en comptes de la del règim**.

La policia havia col·locat controls per evitar que els combois entressin a la capital, i els agents tenien ordres de disparar. Tot i així, **no van complir aquestes ordres**. Quan van

---

²⁵ «En part moviment polític, en part club social», extret de Roger Cohen, «Who Really Brought Down Milosevic?», *New York Times*, 26 de novembre, 2000, <http://www.nytimes.com/2000/11/26/magazine/who-really-brought-down-milosevic.html>.

veure que eren clarament superats en nombre, **els agents de la policia van abandonar els seus llocs i els manifestants van desmuntar els bloquejos de les carreteres.**

És evident que Otpor va jugar un **paper vital com a grup instigador i catalitzador, provocant una rebel·lió molt més ràpida i àmplia del que probablement ho hauria sigut sense la seva intervenció.** D'aquesta manera, va capgirar la idea que les organitzacions més ben establertes o amb més recursos són necessàriament les que estan en millor posició per forçar un canvi important. Va demostrar, altrament, **que els grups principals, precisament perquè estan ben establerts, triguen més a reconèixer les oportunitats per a una revolta disruptiva.** A vegades, **necessiten que els empenyin a l'acció les persones que es mobilitzen fora de l'estructura** de qualsevol organització dissident tradicional.

Els mètodes d'Otpor es van convertir en un excel·lent exemple de **l'art de l'organització basada en l'impuls, una forma d'activisme que utilitza la noviolència estratègica per navegar per una via entremig de l'estructura i la protesta massiva.** Els que practiquen aquest art **divergeixen dels organitzadors tradicionals i dels assessors de campanya en la manera d'entendre molts dels temes clau en la vida política:** de quina manera els partidaris poden captar l'atenció pública, quina mena de suport popular necessiten per tenir èxit, i quan haurien de declarar la victòria. El derrocament de Milosevic a Sèrbia i el triomf del matrimoni homosexual als Estats Units, en un principi, potser sembla que tinguin ben poca cosa en comú. Però per a la tradició de la resistència civil, els dos casos són exemples d'un procés similar. En el nucli d'aquesta tradició hi ha **una teoria del canvi contrària a la lògica, una manera d'entendre el que és el poder que va contra les opinions convencionals.** Segons aquesta teoria, **quan la gent s'adona de l'autèntic poder que té, sovint és capaç de desafiar les expectatives dels experts polítics. I a vegades fins i tot es pot sorprendre a si mateixa.**

La idea de Sharp era directa: **si la gent es nega a cooperar amb un règim —si els funcionaris públics deixen de dur a terme les funcions de l'estat, si els comerciants suspenen l'activitat econòmica, si els soldats deixen d'obeir ordres— fins i tot un dictador consolidat en quedarà perjudicat. I si la desobediència popular és prou estesa i prolongada, no hi ha cap règim que pugui sobreviure**²⁶.

El **mètode transformacional** no se centra a utilitzar el poder institucional per aprofitar els possibles beneficis graduals sobre una qüestió en un moment determinat. El que fa aquest enfocament és **intentar alterar el clima de debat públic per aconseguir canvis de molt més gran abast.**

En comptes de dirigir-se a persones influents específiques que podrien atorgar concessions als moviments socials, els activistes que segueixen la **via transformacional** el que intenten és **influir en el públic en general.** Ho fan convençuts que, en última instància,

---

²⁶ Vegeu Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part One—Power and Struggle* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), 16; i Sharp, *Waging Nonviolent Struggle*, 28.

el nivell de suport popular en un problema —tant la quantitat d'afinitat latent com la quantitat que es tradueix en suport públic actiu— és **el que fa que les persones influents actuïn**, a vegades d'una manera que aquestes elits preferirien no fer-ho. Des de la caiguda de Milosevic a Sèrbia fins a les revolucions de la Primavera Àrab i d'altres, els senyals han sigut més o menys els mateixos: els intel·lectuals i els professors estan clarament revoltats, els periodistes difonen notícies a través de canals clandestins per evitar els censors, els treballadors fan vagues, els jutges afirmen que els abusos de poder d'un governant violen la llei, els partits polítics reclamen més representació en els organismes oficials, els líders religiosos prediquen sobre la justificació moral de la resistència, els músics canten cançons de protesta en les concentracions i els joves surten als carrers. **La «barrera de la por» s'ha trencat**, tal com ho van descriure els activistes egipcis que van liderar la revolta a principis de 2011. Si bé els avenços en un principi es produeixen de manera minuciosa i gradual, després les **desafeccions** dins de diferents col·lectius se succeeixen ràpidament. **La rebel·lió es torna contagiosa.**

Fer caure els pilars no és només aconseguir que la majoria de gent doni suport a la teva causa. També és essencial crear un **nucli fort i enèrgic de participants que estiguin disposats a fer tot el possible per fer avançar el moviment.** El tipus d'entusiasme i dedicació d'aquests partidaris es pot anomenar **«suport públic actiu».**

Chenoweth va descobrir que, de fet, **«cap campanya fracassava un cop havia assolit la participació activa i constant de tan sols el 3,5 per cent de la població**, i moltes van tenir èxit amb una xifra molt més baixa»²⁷.

No és una xifra insignificant: als Estats Units, el 3,5 per cent de la població significaria obtenir el suport actiu d'uns 11 milions de persones. Però continua sent una part molt petita de la població en comparació amb els aproximadament 160 milions de persones que constituïrien la majoria. Per a un moviment, **constituir aquesta minoria en una base compromesa és tan important com influir en el públic en general.**

La participació comporta molt més que simpatia latent. **El 3,5 per cent havien de ser persones que realment es mobilitzessin i es posicionessin.**

La participació com «el compromís actiu i observable dels individus en l'acció col·lectiva». **Incitar persones fins a aquest nivell de compromís no és fàcil.** No obstant això, les autores van descobrir que **aquest objectiu era més assolible per a moviments socials desarmats que no pas per a grups amb estratègies militars.** «La resistència civil permet que **persones de tots els nivells** diferents de capacitats físiques hi puguin participar, incloent-hi gent gran, persones amb discapacitats, dones, nens i pràcticament tothom qui vulgui».

---

²⁷ Pel que fa a la idea que «els investigadors solien dir que cap govern podia sobreviure si el cinc per cent de la seva població es mobilitzava en contra», Chenoweth cita Will H. Moore, «The 5% Rule and Indiscriminate Killing of Civilians», Will Opines, 19 de juliol, 2012, <https://willopines.wordpress.com/2012/07/19/the-5-rule-and-indiscriminate-killing-of-civilians/>; i Mark I. Lichbach, *The Rebel's Dilemma* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1998). «Cap campanya fracassava un cop havia assolit la participació activa i constant de tan sols el 3,5 per cent...», citat de Chenoweth, «My Talk at TEDxBoulder».

Malgrat que **l'objectiu final dels moviments transformacionals és obtenir el suport de la majoria d'una societat, la força d'una acció de base popular es mesura pel nombre de persones que s'impliquen en la causa.**

El **suport públic actiu**, examinat més de prop, consisteix en diversos components. El **primer és fer-se veure**. Els partidaris actius d'un moviment són les **persones que omplen els carrers** per fer marxades, assisteixen a grups de discussió i es presten a difondre informació. Sense aquestes persones, les concentracions d'un moviment estarien buides. El **segon**, en les societats on se celebren eleccions, és que els **partidaris actius voten amb el moviment**. Posen la **causa al capdamunt de la seva llista de prioritats** quan van a les urnes. Un **tercer** tret dels partidaris públics actius és que **persuadeixen els altres**. Tant si expressen les seves opinions en els mitjans socials com si conversen amb els familiars durant el sopar d'Acció de Gràcies, **intenten influir en les opinions** de les persones del seu entorn.

Finalment, els partidaris actius són la mena de persones que es posen en marxa per **actuar de manera independent i avançar sobre un tema dins de les seves esferes socials i professionals d'influència**. Això a la pràctica es tradueix en advocats que treballen *pro bono* per una causa en la qual creuen, músics que componen cançons perquè cantin els manifestants als carrers, professors que expliquen la causa a les seves classes, pastors que parlen del tema en el sermó del diumenge, esportistes professionals o famosos que porten samarretes amb lemes que expressen les seves idees, o botiguers que penjen cartells de suport als aparadors.

«**Si vols moure el centre, has d'estirar des d'un extrem**». Els defensors d'aquest model es **refermen en unes postures amb uns forts principis** que en un primer moment semblen poc realistes, i després treballen per aplegar el públic darrere del seu punt de vista. **L'organització basada en l'impuls no es limita als confins polítics** dictats per les negociacions transaccionals en un moment determinat. El que fa és intentar **crear possibilitats que els que operen dins de les limitacions del sistema són incapaços d'imaginar**. El seu objectiu és **canviar els termes del debat**, creant un nou criteri per al que es considera políticament factible i convenient²⁸.

És veritat que els ecologistes que lluiten contra els magnats dels combustibles fòssils del món s'enfronten a uns grans oponents i que abordar l'escalfament global és una empresa molt difícil. Però no tot s'acaba aquí. La creença popular afirmava que els britànics no abandonarien mai l'Índia perquè el colonialisme aportava molts beneficis. La Corona era la força més poderosa del món, i molts creien que mai no s'alteraria. Però **l'equilibri de forces econòmiques va canviar, en part a causa de les variacions geopolítiques i en part a causa dels propis moviments transformatius**. Vist en retrospectiva, ara alguns historiadors argumenten que ja es veia a venir que el domini de l'imperi britànic era

---

²⁸ David Roberts citat de Roberts, «Supply, Demand, and Activism: What Should the Climate Movement Do Next?», Grist, 22 de febrer, 2013, <http://grist.org/climate-energy/supply-demand-and-activism-what-should-the-climate-movement-do-next/>.

insostenible i que seria enderrocada. En el futur, les fortes tempestes, les inundacions i els canvis ecològics resultants de l'escalfament global es calcula que causaran uns danys per valor de milers de milions de dòlars. Per aquest motiu, hi ha forces econòmiques posicionades a cada banda de la disputa pel canvi climàtic; a mesura que els impactes són cada vegada més extrems i costosos, el càlcul econòmic de complir amb les demandes del moviment canvia contínuament.

Per als activistes que busquen una **via transformacional per al canvi**, és fonamental **crear una narrativa sobre el significat moral de la seva lluita**. Per tant, han de dissenyar accions i escollir reivindicacions vinculades a uns principis més amplis. En aquest context, la característica més important d'una reivindicació no és el seu impacte polític potencial o la seva exigibilitat formal. **El més important són les seves propietats simbòliques**: en quina mesura una **reivindicació serveix per demostrar la necessitat urgent que té la societat de solucionar una injustícia**.

En les primeres fases, quan els moviments de masses guanyen força, la mesura clau d'una reivindicació és la **seva capacitat de fer vibrar el públic i de despertar una gran simpatia per una causa**. És a dir, que **allò simbòlic triomfa sobre allò instrumental**.

Diversos pensadors han suggerit que els **moviments massius tenen un bon motiu per fer que les propietats simbòliques de les seves reivindicacions siguin una prioritat planificada en les seves campanyes**.

Com que les accions basades en **l'impuls segueixen una via més indirecta per crear el canvi**, han d'estar atentes a **crear una narrativa** en la qual les seves campanyes vagin **guanyant terreny de manera constant i presentin nous reptes** a aquells que estan al poder. Els moviments transformatius, que busquen desenvolupar un suport popular ampli, han de **dramatitzar aspectes més generals de la seva lluita**. A vegades estan disposats a emprendre una lluita carregada simbòlicament, encara que suposi molt poc valor instrumental a curt termini.

Després que la marxa de la sal arribés al mar i comencés la desobediència, la **campanya va assolir una magnitud impressionant**. Arreu del país, un gran nombre de dissidents va començar a garbellar sal i a explotar dipòsits naturals. Comprar paquets il·legals d'aquest mineral, encara que fos de baixa qualitat, es va convertir en un distintiu d'honor per a milions de persones. El Congrés Nacional de l'Índia va establir el seu propi dipòsit de sal, i grups d'activistes organitzats van fer incursions noviolentes a les salines del govern, bloquejant carreteres i entrades amb els seus cossos per intentar aturar la producció. **Les notícies sobre les pallisses i les hospitalitzacions resultants d'aquests actes es van emetre arreu del món**.

Al cap de poc, el desafiament es va ampliar per **incorporar-hi queixes locals i per fer altres actes de desobediència**. **Milions de persones es van unir al boicot de roba i licor britànic, un gran nombre de funcionaris locals dimitia del seu càrrec, i en algunes**

províncies, els pagesos es negaven a pagar els impostos sobre la terra. De manera creixent i variada, la **desobediència massiva es va apoderar** d'un extens territori. **Malgrat les detencions, els embargaments de propietats i les assotades** públiques per part de les autoritats britàniques, la situació va continuar així un mes rere l'altre.

Si la reivindicació de la sal havia sigut controvertida, la **manera en què Gandhi va concloure la campanya també ho va ser**, almenys si es jutja segons els criteris instrumentals. A principis de 1931, **després de nou mesos de protestes, la campanya havia tingut repercussions a tot el país, però estava perdent impuls. La repressió finalment havia passat factura: gran part dels líders del Congrés estaven detinguts, i els que s'havien oposat a pagar impostos i el govern els havia embargat propietats, afrontaven greus dificultats econòmiques.** Els polítics moderats i els membres de la comunitat empresarial que donaven suport al Congrés Nacional Indi van instar Gandhi a trobar una solució. Fins i tot molts militants de l'organització van coincidir en què les converses eren apropiades²⁹.

En conseqüència, Gandhi va iniciar negociacions el febrer de 1931 amb lord Irwin que, com a virrei, era l'autoritat de més alt rang a l'Índia. El 5 de març, tots dos van anunciar un pacte. Sobre el paper, molts historiadors han argumentat que era un anticlímax. Les condicions clau de l'acord no semblaven gaire favorables al Congrés Nacional Indi: **a canvi de suspendre la desobediència civil, els manifestants empresonats serien alliberats, es retirarien els càrrecs i, amb algunes excepcions, el govern anul·laria els decrets de seguretat repressiva que havia imposat durant la *satyagraha*.** Les autoritats tornarien l'import de les multes recaptades pel govern per la resistència a pagar impostos, i també les propietats embargades que encara no s'haguessin venut a terceres parts. **I als activistes se'ls permetria continuar fent un boicot pacífic a la roba britànica.**

Per a les **mobilitzacions que es basen en l'impuls, hi ha dues mesures essencials per calcular el progrés.** Com que **l'objectiu a llarg termini d'un moviment transformatiu és canviar l'opinió pública respecte a un tema,** la primera mesura és si **una determinada campanya ha obtingut més suport popular per la causa general d'un moviment.** La segona mesura és si **una campanya augmenta la capacitat del moviment per intensificar-se més.** Si una campanya **permet que els activistes lluitin un dia més des d'una posició de més força** —amb més membres, més recursos, més legitimitat i un ampli arsenal tàctic—, els organitzadors ja **poden afirmar que han triomfat,** independentment de si la campanya ja ha fet o no avenços significatius en les sessions de negociació a porta tancada.

El pacte amb Irwin, segons Gandhi, li va concedir un mínim, cosa que **va permetre al moviment acabar la campanya de manera digna i preparar-se per a una lluita futura.** Per a Gandhi, el fet que el virrei permetés algunes excepcions en la llei de la sal, encara que fossin limitades, representava un triomf crucial de principis. A més, **havia obligat els**

---

²⁹ Vegeu Peter Ackerman i Jack Duvall, *A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict* (Nova York: Palgrave, 2000), 100–101.

britànics a negociar com a iguals: un precedent vital que es va estendre a les converses posteriors sobre la independència³⁰.

En un discurs que avui es pot qualificar d'infame, Winston Churchill, un gran defensor de l'imperi britànic, va proclamar que era «alarmant i nauseabund veure el senyor Gandhi [...] pujant mig nu les escales del palau del virrei [...] **per negociar en igualtat de condicions amb el representant del rei-emperador**»³¹.

L'acció, afirmava més endavant, havia permès a Gandhi —un home a qui considerava com un «fanàtic» i un «faquir»— **sortir de la presó i emergir en l'escenari públic com «un vencedor triomfant**»³².

Mentre que els membres del Congrés Nacional Indi tenien opinions contraposades sobre el resultat de la campanya, el públic en general era molt menys ambigu. Subhas Chandra Bose, un dels membres radicals de l'organització de Gandhi que es mostrava escèptic amb el pacte amb Irwin, va haver de reconsiderar el seu punt de vista quan va veure les reaccions a l'interior del país. Tal com explica Ashe, quan Bose va viatjar amb Gandhi des de Bombai fins a Delhi, **«va presenciar unes ovacions que no havia vist mai abans»**. Bose va reconèixer que s'havia de retractar. «El mahatma havia jutjat correctament», continua Ashe. «Segons totes les normes de la política, a Gandhi l'havien frenat. Però als ulls de la gent, **el sol fet que l'anglès s'hagués prestat a negociar en comptes de donar ordres era més important que qualsevol altre tipus de consideració**»³³.

En la seva influent biografia de Gandhi de 1950, encara molt llegida avui dia, Louis Fischer ofereix una valoració més dramàtica del llegat de la Marxa de la Sal: **«Ara l'Índia era lliure»**, escriu. «Tècnicament, **legalment, no havia canviat res. L'Índia seguia sent una colònia britànica**». **I no obstant això, després de la *satyagraha* de la sal, «era inevitable que la Gran Bretanya algun dia es negués a governar l'Índia i que algun dia l'Índia es negués a ser governada**»³⁴.

Just un mes després que el moviment i els comerciants de la ciutat arribessin a un acord, el president John F. Kennedy va fer un important discurs televisat per anunciar que **impulsaria una legislació federal pels drets civils**. «Els esdeveniments de Birmingham i altres llocs han augmentat tant les crides per la igualtat», va explicar, «que cap ciutat, o estat o cos legislatiu pot optar per ignorar-les». Per als organitzadors dels drets civils que ho estaven mirant, va ser una escena impressionant. «Cap president nord-americà havia

---

³⁰ Joan Bondurant citada de Bondurant, *Conquest of Violence: The Gandhian Philosophy of Conflict* (Berkeley: University of California Press, 1965), 38.

³¹ Geoffrey Ashe citat d'Ashe, *Gandhi*, 297. Churchill tal com apareix citat a Herman, *Gandhi and Churchill*, 359.

³² Tal com apareix citat a Herman, *Gandhi and Churchill*, 357.

³³ Ashe, *Gandhi*, 298.

³⁴ Fischer, *Life of Mahatma Gandhi*, 274–275. Malgrat que presenten una valoració generalment crítica de la Marxa de la Sal, Ackerman i Kruegler escriuen: «El conflicte estratègic no violent va representar un desafiament important per al Raj britànic i va establir les bases per a les posteriors ofensives per la independència que van acabar amb èxit». Escrivint sobre la Marxa de la Sal, reconeixen que: «La majoria d'observadors raonables a partir d'aquell moment van considerar que era inevitable la independència final». Ackerman i Kruegler, *Strategic Nonviolent Conflict*, 199–200.

pronunciat mai un discurs tan inequívoc en defensa dels drets dels afroamericans», va observar Andrew Young³⁵.

En un famós gir de la frase, Shuttlesworth més tard va argumentar que **«si no hagués sigut per Birmingham»**, el que va firmar el president Johnson com a **Llei dels Drets Civils de 1964 no hauria existit mai**. Al llarg de les últimes dècades, aquesta afirmació ha estat àmpliament acceptada. Si bé el resultat immediat de la campanya dels activistes no van ser uns avenços instrumentals significatius, no van trigar gaire a arribar. **La campanya del moviment pels drets civils a Birmingham va ajudar molt a impulsar l'aprovació de lleis a nivell nacional**. En pocs anys, com a resultat de l'acció federal, l'estructura de les lleis de Jim Crow a la ciutat va ser desmantellada d'una manera molt més ràpida i radical del que els organitzadors de la SCLC s'haurien atrevit a somiar quan es van reunir per primera vegada a Dorchester.

Tal com Gandhi havia fet tres dècades abans, **Martin Luther King Jr va acceptar un acord que tenia un valor instrumental limitat però que permetia al moviment reivindicar un triomf simbòlic i erigir-se en una posició de força**. La victòria de King el 1963 no va ser definitiva, com tampoc ho va ser la de Gandhi el 1931. Però la seva importància va quedar ràpidament clara. Quan es va fer la campanya de Selma el 1964, Garrow escriu: **«Birmingham havia demostrat que fins i tot els petits avenços tangibles podien representar victòries simbòliques extraordinàries, encara que les persones més implicades en la lluita no ho poguessin veure en aquell moment»**³⁶.

Les organitzacions basades en l'impuls —que intenten canalitzar el poder de la protesta massiva disruptiva— s'enfronten a una situació molt diferent. Per als moviments massius, **transmetre una sensació de progrés és essencial**. En política, a **tothom li agrada formar part de l'equip guanyador**. Als assessors de campanya els agrada fer servir aquest aforisme: **«Quan perds, tot el que fas està malament. Quan guanyes, tot el que fas està bé»**. Les mobilitzacions massives agafen impuls quan es perceben com a guanyadores i que fan les coses bé. Per desenvolupar la capacitat del seu moviment i continuar guanyant l'aprovació de l'opinió pública, els organitzadors d'aquest model **han de poder comunicar, tant als propis membres del moviment com al públic en general, que estan avançant satisfactòriament cap als seus objectius**.

Otpor va idear un **plantejament nou**: els mateixos activistes **exposaven públicament els seus criteris sobre el que podria constituir una victòria, i quan assolien aquests objectius ho pregonaven pertot arreu utilitzant la publicitat per generar impuls**.

Com que **aquest objectiu l'establien ells mateixos, estaven segurs que el podien aconseguir**. I un cop l'assolien, **s'asseguraven que tothom se n'assabentés**. Amb cada

---

³⁵ El president Kennedy tal com apareix citat a Fairclough, *To Redeem the Soul of America*, 134. Andrew Young citat de Young, *An Easy Burden: The Civil Rights Movement and the Transformation of America* (Waco, TX: Baylor University Press, 2008), 252.

³⁶ Garrow, *Bearing the Cross*, 351.

objectiu assolit difós a través dels mitjans alternatius o dels comunicats del propi moviment, la **barrera de la por s'anava debilitant**.

«Tot el que fas s'ha d'aprofitar», explicava un activista d'Otpor a l'escriptor i periodista William Dobson. «Primer de tot, has de proclamar la victòria. Després, assegurar-te que els possibles membres i partidaris ho saben. **Necessites una victòria cada setmana, encara que sigui petita**. Si estàs a la defensiva, ja has begut oli»³⁷.

En l'**organització basada en l'impuls**, el repte d'emmarcar la victòria és doble. Primer, **de cara al públic, el moviment ha de crear drames en els quals les accions de resistència surtin triomfants** en moments en què els resultats instrumentals encara no s'han definit clarament. Segon, **dins del moviment, els participants han d'entendre la teoria del canvi per mantenir-se fermes davant la voluble cobertura mediàtica**. Això vol dir que haurien de confiar que si el moviment està influïent en l'opinió popular i ha sorgit un nucli més fort de partidaris com a resultat de les seves accions, **vol dir que els esforços estan progressant, independentment de si els periodistes ho presenten** o no d'aquesta manera.

«Otpor tenia molta habilitat per captar l'atenció dels mitjans, plantejar els problemes i mantenir el moviment en el centre de l'opinió pública». Els organitzadors atreïen l'atenció dels mitjans amb accions que «eren majoritàriament provocatives i **dissenyades per fer augmentar la consciència pública, fent veure a la gent la necessitat d'un canvi de règim i mobilitzant-la perquè s'unís a la lluita**»³⁸.

Per cada acte de protesta com la Marxa de la Sal que esclata en la consciència popular i es converteix en un fenomen reconegut internacionalment, **n'hi ha centenars d'altres que s'extingeixen passant desapercebuts**. Què tenen en comú els actes explosius? Els agents polítics dominants creuen que són els que tenen més recursos i unes coalicions organitzatives més sòlides. La noviolència estratègica suggereix una altra cosa: que **fins i tot els grups petits i desconeguts poden captar l'atenció pública, sempre que estiguin disposats a assumir els riscos adequats**.

Una vegada i una altra, **en les revoltes que capten el focus d'atenció i il·luminen les injustícies que altrament són ignorades, hi veiem tres elements —disrupció, sacrifici i escalada—** que es combinen de manera contundent. La reaparició persistent d'aquests tres elements proporciona una raó prou convincent per examinar la seva estranya i provocadora alquímia.

La **disrupció** és un primer factor clau per **portar els esclats de revolta als titulars**. La **quantitat d'impuls** que genera un moviment es pot vincular de manera coherent amb el **nivell d'agitació disruptiva que causen les seves accions**. Com més directament afecta una

---

³⁷ William J. Dobson, *The Dictator's Learning Curve: Inside the Global Battle for Democracy* (Nova York: Doubleday, 2012), 250–251.

³⁸ Danijela Nenadic i Nenad Belcevic, «Serbia—Nonviolent Struggle for Democracy: The Role of Otpor», dins de *People Power: Unarmed Resistance and Global Solidarity*, ed. Howard Clark (Londres: Pluto Press, 2009), 29.

protesta als membres de la societat, i com més interfereix en la capacitat d'un adversari per fer negocis, més probable és que atregui l'atenció generalitzada. Tallar el trànsit, interrompre un esdeveniment públic, bloquejar una convenció, aturar un projecte de construcció, fer una escena en un centre comercial o obstaculitzar el funcionament en una fàbrica: tot això reflecteix **diferents graus de disrupció**.

Els moments **d'agitació esporàdica proporcionen una oportunitat** als que no tenen diners o influència per **dissipar actituds d'indiferència i per ressaltar les injustícies** socials i polítiques. «El **nostre poder està en la capacitat que tenim per fer que les coses no funcionin**», argumentava el prominent organitzador dels drets civils Bayard Rustin. «**L'única arma que tenim és el nostre cos, i hem de fer encallar les coses** en algun lloc perquè els engranatges no girin»³⁹.

La gent **deixa de conformar-se amb els rols institucionals** habituals; es **nega a oferir la seva cooperació, i en fer-ho, causa disrupcions** institucionals»⁴⁰.

Una **sessió de segudes als taulells dels comerços és molt més urgent de resoldre per a un botiguer que no pas un boicot dels consumidors**, que sempre queda més atenuat. I, tal com argumenta Sharp, com que «els efectes **disruptius de l'acció són més difícils de suportar si s'allarguen durant un període de temps considerable**», aquestes accions **poden produir resultats de manera més ràpida i dramàtica** que altres mètodes del conflicte no violent⁴¹.

Ocupa Wall Street implicava un nombre de persones molt més reduït, sobretot al principi. En canvi, es va proposar generar **un nivell molt més elevat de disrupció**. Els activistes tenien la intenció d'anar als bancs d'inversió del centre del districte financer de Manhattan i muntar un campament a la porta **per obstaculitzar la feina diària** d'aquells que eren els principals responsables de la crisi econòmica.

L'ocupació de Zuccotti Park va crear un **gran dilema per als que estaven al poder**. Les autoritats podien **permetre als activistes** ocupar aquell espai de manera indefinida, cosa que donaria pas a un escenari de **protestes contínues contra les institucions financeres** de la zona. O bé la **policia podia actuar a favor de l'1 per cent més ric del país i fer fora els dissidents**, una mesura que il·lustraria a la perfecció les reivindicacions dels manifestants sobre la degeneració de la democràcia nord-americana. És a dir, que era una situació complicada per a l'estat.

A mesura que Ocupa **progressava, els manifestants organitzaven segudes en bancs i marxés que bloquejaven els carrers i els ponts**. A finals d'any, les accions relacionades amb Ocupa havien donat com a resultat unes **5.500 detencions** en dotzenes de ciutats —

---

³⁹ Tal com apareix citat a Henry Louis Gates Jr., «Who Designed the March on Washington?», PBS, <http://www.pbs.org/wnet/african-americans-many-rivers-to-cross/history/100-amazing-facts/who-designed-the-march-on-washington/>.

⁴⁰ Frances Fox Piven i Richard A. Cloward, *Poor People's Movements: Why They Succeed, How They Fail* (Nova York: Vintage Books, 1979), 24.

⁴¹ Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part Two—The Methods of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), 357.

grans i petites, des de Fresno, Califòrnia, fins a Mobile, Alabama; des de Colorado Springs fins a Honolulu; des de Boston fins a Anchorage, i **totes dramatitzaven la diferència entre «el 99 per cent i l'1 per cent»**⁴².

Si bé les tàctiques que **interrompen els negocis normalment són les que criden més l'atenció**, aquesta atenció **no necessàriament és positiva**. Com que aquestes accions **causen molèsties a la gent i creen desordre**, corren el risc de **provocar una resposta negativa, una reacció en contra** que a vegades pot reforçar les injustícies de l'estatus quo. Per tant, **l'ús de la disrupció posa els activistes en una posició precària**. A l'hora de crear escenaris per a un conflicte polític, han de **procurar generar simpaties i assegurar-se que els observadors reconeixen la legitimitat de la seva causa**. Cal fer una **valoració estratègica per maximitzar el potencial transformatiu de la disrupció i, al mateix temps, minimitzar la reacció contrària del públic**.

És precisament per aquest motiu que **la disrupció combina bé amb un segon factor clau que funciona com a impulsor de les revoltes massives: el sacrifici personal**. Els moviments estan **preparats per esclatar quan els participants demostrin la serietat del seu compromís**. Una de les maneres de fer-ho és mostrant **bona predisposició per suportar les dificultats**, afrontar una detenció o fins i tot arriscar-se a patir danys físics quan es dramatitza una injustícia.

A *War Without Violence* (Guerra sense violència), un dels primers estudis de les estratègies de Gandhi publicat el 1939, Krishnalal Shridharani assenyalava que **tant la guerra com el conflicte no violent reconeixen el patiment com una font central de poder**. En el cas de la guerra, aquesta idea és directa: «Infligint patiment a l'enemic, els guerrers intenten doblgar la seva voluntat, fer-lo rendir, aniquilar-lo, destruir-lo, i amb ell tota possible oposició», va escriure Shridharani. «D'aquesta manera, el patiment esdevé una font de poder social que imposa i coacciona»⁴³.

La diferència principal amb l'acció no violenta, per descomptat, és que els participants **no volen imposar patiment físic, sinó que estan disposats a afrontar-lo ells mateixos**. «Tota la teoria de Gandhi està basada en el concepte del patiment com a font [...] de força social», explicava Shridharani. «En la *satyagraha*, **el poder s'aconsegueix acceptant el patiment que infligeix l'oponent, i no després d'infligir-li patiment a ell**. La fórmula bàsica és la mateixa, però l'aplicació és a la inversa. Gairebé és com posar l'energia marxa enrere».

Els principals defensors de la resistència civil destaquen que **l'acció no violenta estratègica pot generar forts enfrontaments i que això pot causar lesions greus i fins i tot baixes**. De fet, els partidaris a vegades han mostrat una notable falta de sentimentalisme en aquest punt. «La guerra de guerrilles té una enorme taxa de baixes civils», explicava Sharp en una entrevista l'any 2005. «Però tot i així, el **Che Guevara no va abandonar la**

⁴² Vegeu «Number of Occupy Arrests», *OccupyArrests.com*, <http://stpeteforpeace.org/occupyarrests.sources.html>.

⁴³ Krishnalal Shridharani, *War Without Violence: A Study of Gandhi's Method and Its Accomplishments* (Nova York: Harcourt Brace, 1939), 283–284.

guerra de guerrilles encara que hi haguessin persones assassinades». Sharp no veia cap motiu pel qual els combatents noviolents haguessin de comportar-se d'una manera diferent⁴⁴.

Les **accions noviolentes que impliquen la possibilitat de detencions, represàlies o lesions físiques** permeten a aquells que les emprenen **fer una demostració de coratge i resolució**. Quan els participants s'han de **preguntar fins on estan disposats a sacrificar-se per una causa**, això els ajuda a **aclarir els seus valors i a reforçar el seu compromís**. Es pot **convertir en un moment de transformació personal**. Dins dels moviments socials amb èxit, els organitzadors constantment **demanen als membres que facin sacrificis** —contribucions de temps, energia i recursos; arriscar-se a patir tensions amb els veïns o els membres de la família que prefereixen evitar problemes controvertits; o fins i tot posar en perill el seu mitjà de subsistència rebel·lant-se a la feina o denunciant males pràctiques dels seus superiors. Les **confrontacions noviolentes sovint impliquen fer visibles aquests sacrificis, creant escenaris en els quals els involucrats puguin expressar públicament la determinació del seu propòsit**.

Els **actes personals de sacrifici tenen repercussions públiques. Capten l'atenció i creen empatia**: una persona que fa boicot als autobusos caminant sis o set quilòmetres per anar a treballar en comptes d'anar amb el transport públic segregat; un professor que fa vaga de fam contra les retallades pressupostàries en l'ensenyament; un ecologista que es compromet a acampar sota un arbre vell durant setmanes per evitar que el talin; o un defensor dels drets dels pobles indígenes que s'encadena a un bulldòzer per evitar que construeixin en un terreny sagrat. Gandhi afirmava que **aquestes demostracions podien activar de manera efectiva l'opinió pública, actuant com un esperó per «despertar la consciència entumida» i «fent pensar i actuar la gent»**. Quan els espectadors veuen **davant seu algú que està patint, se'ls fa difícil mantenir-se'n al marge i no implicar-s'hi**. L'escena els obliga a posicionar-se⁴⁵.

Una **idea falsa** habitual sobre l'acció noviolenta és que està necessàriament centrada a **arribar al cor de l'oponent** i conduir-lo a una conversió. De fet, **l'impacte del sacrifici pot tenir ben poc a veure amb canviar la perspectiva del nostre adversari, en canvi, sí que pot afectar molt els nostres amics**. Quan una persona decideix arriscar la seva seguretat o afrontar una detenció, **la seva decisió té l'efecte de mobilitzar el seu entorn** més immediat.

Independentment, **el sacrifici i la disrupció poden produir resultats contundents. Però de manera conjunta, formen una parella extraordinàriament efectiva**. El sacrifici ajuda a abordar dos dels grans problemes de la protesta disruptiva: el risc de la reacció contrària del públic i el perill d'una repressió ràpida i severa. En primer lloc, **com que provoca una resposta empàtica del públic, el sacrifici frena les reaccions negatives i**

---

⁴⁴ Tal com apareix citat a Laura Secor, «War by Other Means», *Boston Globe*, 29 de maig, 2005, http://www.boston.com/news/globe/ideas/articles/2005/05/29/war_by_other_means?pg=full.

⁴⁵ Gandhi tal com apareix citat a Norman G. Finkelstein, *What Gandhi Says: About Nonviolence, Resistance and Courage* (Nova York: OR Books, 2012), 51–52.

permet que les mobilitzacions causin unes ruptures més profundes de l'habitual. En segon lloc, el sacrifici pot assumir la repressió que sovint acompanya les protestes disruptives i convertir-la en un benefici inesperat.

Quan va començar el moviment Ocupa, els periodistes i els participants **es van sentir atrets per l'espectacle d'activistes disposats a dormir** sobre les lloses de formigó del districte financer de Manhattan per portar la insatisfacció popular a les portes dels que presidien la crisi econòmica. La dedicació dels primers ocupants va atraure amics i curiosos simpatitzants al campament de Zuccotti.

El vídeo [d'aquest atac maliciós] es va fer viral i va acumular més d'un milió de visualitzacions en quatre dies. Va ser **l'incident que va posar Ocupa Wall Street en el mapa nacional, i va provocar una nova allau d'articles sobre la mobilització**. En comptes de dissuadir els participants, temorosos d'afrontar aquestes reaccions violentes, tal com era d'esperar, el vídeo **va augmentar la indignació pública, va animar nous ocupants** a unir-se al campament de Zuccotti, i va fer que molta gent de fora de Nova York pensés de quina manera podia ajudar el moviment.

La idea que **la repressió en realitat pot ajudar un moviment en comptes de perjudicar-lo, és una noció que capgira completament la visió convencional del poder**. I tanmateix, la **capacitat dels manifestants noviolents de beneficiar-se del fervor de les autoritats és un fet ben estudiat dins del camp de la resistència civil. Aquest fenomen es descriu normalment com a «jijitsu polític»**. En aquest tipus d'art marcial, la persona que el practica **aprofita la força de l'adversari per desequilibrar-lo** i guanyar amb el mínim esforç necessari. La **noviolència estratègica fa una cosa semblant en el món del conflicte polític**.

Els estats dictatorials i les forces policials **fortament armades estan preparats per enfrontar-se a esclats violents**, que serveixen de manera convenient per justificar una repressió amb mà dura i per legitimar una tendència cap a la militarització. En aquests casos, els principals mitjans de comunicació estan ben predisposats a seguir el joc, i els canals de notícies locals es fixen en actes que perceben com a violents i valoren els intents de restablir l'ordre.

El que **confon i desestabilitza les autoritats és un tipus diferent de militància**. Gene Sharp escriu: «La lluita noviolenta contra la repressió violenta crea una situació de conflicte especial i asimètrica» en la qual **l'ús de la força per part dels que estan al poder es pot girar en contra seu i envalear l'oposició**.

Tal com el diputat Emanuel Celler, president del Comitè Judicial de la Cambra, va assenyalar el 1966: «Hi ha moments en què el **moviment pels drets civils no té un amic més gran que el seu enemic**. És l'enemic dels drets civils el que demostra una vegada i una altra [...] que no ens podem permetre quedar-nos aturats»

Els participants d'un moviment social emprenen **accions disruptives i arriscades no una vegada, sinó de manera contínua**, intentant dur a terme demostracions d'incompliment **cada cop més audaces** al llarg del curs d'una campanya.

Això és **l'escalada**. Afegit al sacrifici i a la **disrupció**, representa el **tercer element crucial en l'alquímia de la protesta explosiva**.

Dins del camp de la resistència civil, els teòrics i els activistes han posat èmfasi en el concepte de l'**«acció del dilema»**. Aquí la idea és que les manifestacions són especialment efectives quan **creen un dilema als que estan al poder, provocant situacions en les quals qualsevol resposta que decideixin les autoritats ajuda el moviment**.

Les accions divertides i irreverents d'Otpor —que creaven la sensació que el govern de Milosevic **no sabia acceptar les bromes** i subratllaven el fet que les **autoritats tenien tendència a abusar del seu poder**— en són un altre exemple. De la mateixa manera, la Marxa de la Sal de Gandhi va deixar el Raj britànic sense bones opcions. Tal com un diari nacionalista va descriure el destret en aquell moment: **«Detenir Gandhi és com calar foc a tota l'Índia. No detenir-lo és permetre que el foc el provoqui ell. [...] En qualsevol cas, el govern hi surt perdent, i Gandhi en surt guanyador»**⁴⁶.

La idea de l'acció del dilema és que els activistes necessiten **organitzar protestes que no es puguin simplement ignorar, i necessiten crear situacions en les quals puguin obtenir la simpatia de la societat** si arriba el cas que els ataquen o els detenen. La disrupció i el sacrifici hi poden tenir un paper aquí. **La disrupció és un mitjà crucial per assegurar-se que les manifestacions no passen per alt a ningú**. El sacrifici, per la seva banda, fa que sigui **molt més probable que els observadors es posicionin a favor dels participants** del moviment que no pas dels que hi van en contra.

Crear dilemes per als seus adversaris pot ser una manera molt útil per als activistes de dissenyar intervencions més efectives. Ara bé, **els dilemes perfectes són molt difícils d'idear**. De fet, el que pot aconseguir qualsevol acció individual és limitat. Més que idear un sol acte de resistència noviolenta concebut de manera brillant, és més important la **voluntat d'unir múltiples protestes de manera que es creï una sensació d'intensificació del dramatisme**.

Aquí és quan l'escalada esdevé significativa. (...) Els moviments han d'avançar progressivament a través de noves etapes d'activitat, sempre **evitant l'estancament**. Gene Sharp, influït per aquesta anàlisi, va afirmar que per mantenir **una lluita prolongada**, els activistes **no poden desplegar només una tàctica**. El que han de fer és crear una seqüència

---

⁴⁶ Dennis Dalton, *Mahatma Gandhi: Nonviolent Power in Action* (Nova York: Columbia University Press, 1993), 112, citant el *The Bombay Chronicle*, 28 de març, 1930, 6. Dalton també apareix citat a Peter Ackerman i Jack DuVall, *A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict* (Nova York: Palgrave, 2000), 88.

d'accions que es desenvolupin amb el temps. L'objectiu, va dir, citant el prominent rabí i escriptor Arthur Waskow, és «**l'escalada del desordre sense violència**»⁴⁷.

L'historial del que l'escalada pot aconseguir és impressionant, i tot i així rares vegades s'intenta dur a terme, per diverses raons. La primera és **la por: cal ser valent per participar en una protesta que podria implicar danys físics o sancions legals**. Arriscar-se una vegada a aquestes repercussions ja és molt. **Fer-ho repetides vegades requereix un compromís excepcional**.

Per als **grups estructurals, poden haver-hi greus conseqüències** a causa de la desobediència: **els líders poden ser denunciats, els béns decomissats, i l'accés als principals agents de poder es pot veure compromès**. Aquests són els factors que el veterà estratègia laboral Stephen Lerner identifica com a decisius perquè limiten la predisposició dels sindicats tradicionals a experimentar amb més estratègies disruptives: «Els sindicats, amb centenars de milions en actius i acords de negociació col·lectiva que cobreixen milions de treballadors, **no arriscaran la seva tresoreria i els seus contractes participant en segudes, ocupacions i altres formes de desobediència civil no violenta a gran escala**, que inevitablement conduiran a requeriments judicials i pressions polítiques»⁴⁸.

En resum, davant de la possibilitat de fer una escalada, **els grups tenen moltes raons per actuar amb cautela**. I per això és especialment extraordinari quan opten per una via més turbulenta.

A Sèrbia, els **actes de resistència d'Otpor** —que van començar amb desafiaments culturals i algunes bromes creatives— estaven **tots connectats a una gran estratègia** que es desenvoluparia al llarg del temps. Quan el moviment va arribar al punt àlgid, la desobediència massiva arreu del país es va utilitzar per obligar Milosevic a reconèixer els resultats de les eleccions presidencials i a dimitir del càrrec.

La Marxa de la Sal va **encomanar «un entusiasme moral per trencar lleis considerades opressives**, fins al punt de patir greus danys personals per les represàlies de la policia». En tan sols una famosa acció, **l'ofensiva no violenta a les salines** de Dharasana el maig de 1930, la salvatge pallissa que la policia va clavar als manifestants va acabar amb **dos morts i almenys 320 hospitalitzacions**. Els desafiaments van continuar al llarg de tot aquell any. Arreu del país, el nombre de detencions, segons algunes estimacions, va superar

---

⁴⁷ De les seves nou «normes fonamentals que governen la campanya» de la *satyagraha* de Gandhi, la cinquena norma de Bondurant és «Avenç progressiu del moviment a través de passos i etapes determinats que siguin apropiats dins de la situació concreta»; vegeu Joan V. Bondurant, *Conquest of Violence: The Gandhian Philosophy of Conflict* (Berkeley: University of California Press, 1965), 38. A *The Politics of Nonviolent Action*, Sharp subratlla que «En una lluita llarga l'escalonament és molt important, i l'elecció i la seqüència de mètodes poden ser el factor únic més important en aquesta fase»; vegeu Sharp, *Politics of Nonviolent Action: Part Three*, 503.

⁴⁸ Stephen Lerner, «A New Insurgency Can Only Arise Outside the Progressive and Labor Establishment», *New Labor Forum* 20, núm. 3 (tardor de 2011): 9–13.

ràpidament les **seixanta mil**. No va ser fins que Gandhi va veure que el moviment ja no podia escalar més que va decidir arribar a un acord amb Irwin⁴⁹.

El Bank Transfer Day (**Dia de traspàs bancari**), que va tenir lloc el 5 de novembre de 2011, va animar els que tenien comptes en els principals bancs —especialment al Bank of America— a **traspassar els diners a les cooperatives de crèdit**. Aquesta campanya es va disparar a mesura que Ocupa agafava impuls, i quan va arribar el Bank Transfer Day, més de **650.000 clients van traspassar quatre mil milions i mig de dòlars** dels principals bancs a cooperatives de crèdit.

Ocupa va **demostrar el poder i el potencial que posseeixen les revoltes desarmades quan utilitzen una combinació vital d'ingredients: *Disrupció. Sacrifici. Escalada***.

No tots els conflictes de noviolència estratègica generen el tipus d'intensa activitat que envoltava Ocupa. Però l'experiència d'aquest moviment va il·lustrar un fenomen que s'ha repetit en moltes campanyes de resistència civil. En la seva forma més exitosa, **l'organització basada en l'impuls crea nous espais de possibilitat en la vida pública**. Produeix situacions en les quals **les normes habituals de la política sembla que quedin suspeses**, i un gran nombre de persones respon amb un doll d'esperança i creativitat.

Una vegada i una altra, els que s'han trobat amb aquestes situacions les han considerat emocionants i enigmàtiques. No sempre saben com interpretar-les. Però invariablement, són conscients que han viscut una cosa especial. Han experimentat el remolí.

Moviment del remolí.

De tant en tant, assistim a un **període de protestes intenses que sembla que desafien les normes acceptades de la política: allà on abans regnava l'apatia, els brots de dissidència comencen a aparèixer pertot arreu**. Els organitzadors veuen com les seves concentracions s'omplen de gent que prové de fora de la seva xarxa habitual de partidaris. En comptes d'haver-se d'esforçar per activar els defensors, **els veterans del moviment se sorprenden quan veuen que la gent es motiva a si mateixa per entrar en acció**. Els principals analistes, encara més sorpresos, ho descriuen com una cosa semblant a la combustió espontània. I els que estan al poder es troben que les seves explicacions de la injustícia fins llavors acceptades ara són sotmeses a un escrutini intensiu.

La característica que defineix **el moment del remolí** és que a **partir d'un esdeveniment públic dramàtic** o una sèrie d'esdeveniments **es desencadena una activitat frenètica, i aquesta activitat s'escampa** ràpidament més enllà del control institucional de qualsevol organització. **Inspira una sèrie d'accions descentralitzades** que atrauen persones que abans no tenien cap connexió amb els grups de moviments establerts.

---

⁴⁹ Judith Brown citada de Brown, *Gandhi: Prisoner of Hope* (New Haven, CT: Yale University Press, 1989), 241. Xifres de ferits i de detencions tal com apareixen citades a Geoffrey Ashe, *Gandhi: A Biography* (Nova York: Cooper Square Press, 2000), 291–293.

«**Moments de bogeria**»: períodes **d'eufòria política** en què «els éssers humans que viuen en societats modernes creuen que **“tot és possible”**». La majoria de participants més veterans dels moviments socials han experimentat almenys un moment d'aquests.

L'organització basada en l'impuls presenta diverses proposicions que desafien aquestes actituds. Els que es dediquen a estudiar com funcionen les revoltes desarmades afirmen, primer, que els **moments del remolí no són tan poc freqüents com podria semblar**; segon, que **hi ha una manera d'aprofitar-los quan es produeixen espontàniament**; i tercer, que els **activistes disposats a adoptar una estratègia d'escalada no violenta són capaços de desencadenar brots d'agitació històrics**.

«D'un dia per l'altre, un problema social que fins llavors era desconegut **esdevé un tema del qual en parla tothom**», explicava. Com que impulsen els activistes en el punt de mira del públic, els factors desencadenants creen unes oportunitats vitals per reunir una participació massiva i augmentar dràsticament el suport a una causa⁵⁰.

«**El factor desencadenant revela** clarament i per primera vegada al públic en general **que existeix un problema social greu**, i que les polítiques i les pràctiques planificades dels agents de poder causen i perpetuen el problema», explicava. «El factor desencadenant **infon un profund sentiment d'indignació moral** entre la majoria de la ciutadania en general. Com a conseqüència, la **societat respon amb una gran passió** [...] i es mostra predisposada a rebre més informació del moviment»⁵¹.

En realitat, constantment es **produeixen possibles factors desencadenants, el que passa és que només una petita minoria generen moments del remolí**.

Els analistes del camp de la resistència civil presenten una visió diferent. No neguen la importància que tenen els factors econòmics i polítics a l'hora de crear el context per a l'agitació social. Però emfatitzen **la interacció d'aquestes condicions amb les habilitats dels participants del moviment social**. Defensen la capacitat d'acció dels activistes, tal com es reflecteix en les seves eleccions estratègiques i en l'execució pràctica⁵². «La capacitat d'acció i les habilitats són crucials, i en alguns casos han permès que els moviments superin, esquivin o transformin les condicions adverses»⁵³.

Dit d'una altra manera, **a vegades passa que és el moment adequat només perquè la gent s'ha esforçat deliberadament perquè ho sigui**.

---

⁵⁰ Moyer, *Doing Democracy*, 54.

⁵¹ Moyer, *Doing Democracy*, 54.

⁵² Vegeu Hardy Merriman, «The Trifecta of Civil Resistance: Unity, Planning, Discipline», openDemocracy, 19 de novembre, 2010, <https://www.opendemocracy.net/hardy-merriman/trifecta-of-civil-resistance-unity-planning-discipline>.

⁵³ Merriman, «Trifecta of Civil Resistance».

La diferència més comuna entre un **factor desencadenant que s'esvaeix** i un que **produeix** un moment del remolí és la **presència d'un moviment que decideix actuar**. El fet de tenir un grup organitzat de persones que decideixen conscientment fer pinya a causa d'un incident pot ser decisiu, especialment si **el grup fa servir l'incident com a motiu per provocar una forta escalada**. Les seves accions converteixen les protestes públiques breus en el tipus d'agitació sostinguda que sacseja el sistema polític.

En última instància, **ni les habilitats ni les condicions són suficients per si mateixes. Les dues coses treballen en tàndem**. En un moment determinat, la història potser proporciona un factor desencadenant que provoca una agitació generalitzada i fa sortir la gent al carrer. Però cal una escalada constant per part dels activistes per mantenir el tema a primera línia de debat, per crear accions de protesta que apleguin el màxim nombre de participants i per reforçar contínuament un sentit de fervor del públic. **L'atzar ofereix possibilitats de revolta; els moviments creen remolins**.

Per descomptat, **aprofitar una oportunitat quan es produeix és una cosa. Però tramar un alçament viral des de zero n'és una altra**. És amb aquest últim desafiament que l'organització basada en l'impuls arriba al punt màxim de la seva ambició.

En un **cicle de conflicte no violent, el sacrifici i la disrupció poden generar accions petites i efectives; proporcionen un punt d'entrada. L'escalada pot convertir protestes aïllades en una campanya de tensió creixent**; proporciona un mitjà de continuació. Un moment del remolí, si bé poques vegades s'aconsegueix, veu els moviments socials en el seu estat més expansiu i dinàmic; és el clímax.

Birmingham i la Marxa de la Sal **van crear moments exemplars de màxima activitat. Però no es van desencadenar simplement per atzar. Al contrari, els actes de desobediència van servir com a factors desencadenants, dramatitzant injustícies i provocant esclats de desafiament molt més grans**.

Aquí és on entra en joc l'habilitat. L'organització basada en l'impuls es fonamenta en el principi que els organitzadors, a més de poder perfeccionar els seus talents per orientar i aprofitar els esclats disruptius que són provocats per factors externs, també poden desenvolupar els instints per **saber provocar els seus propis desencadenants. Estudiant la manera com els moviments inicien les seves revoltes, poden millorar a l'hora de fer-ho ells**. King descriu les organitzacions pels drets civils que utilitzen la noviolència militant com a «**especialistes en agitació i projectes dramàtics**», que creen «**esdeveniments explosius**» que «**atrauen simpatia i suport massiu**».

Gandhi també havia explicat **com el conflicte no violent es podia utilitzar conscientment per provocar crisis socials**. El tractat de 1939 de Krishnalal Shridharani sobre les campanyes de Gandhi, titulat *War Without Violence*, assenyala que les revoltes desarmades tenen més en comú amb la guerra que amb la política rutinària dels grups

d'interès. «Subjacent [...] a la violència i a la noviolència», escriu Shridharani, «**hi ha la suposició que certs canvis socials radicals no es poden produir si no és mitjançant una acció massiva capaç de precipitar una crisi emocional, i que la vida humana monòtona necessita una sacsejada perquè l'home pugui arribar a decisions transcendents**⁵⁴.

Els **factors desencadenants són reals**. Però tant si provenen de fonts externes com dels moviments mateixos, **són només un principi**. Quan una revolta realment agafa impuls, no és mai només el resultat d'un sol incident. Més aviat **és el producte de múltiples crisis combinades, moltes de les quals són el resultat d'accions premeditades**. Els moviments efectius creen un **bucle de retroalimentació**: des d'un punt de partida inicial, utilitzen les accions disruptives i el jujitsu polític per omplir titulars, provocar una reacció de les autoritats i atraure un nombre cada vegada més gran de participants perquè s'uneixin a accions més grans i més àmpliament distribuïdes.

El moment del remolí és el punt final de l'escalada. Els organitzadors que fan créixer la tensió a través del conflicte no violent no tenen cap garantia d'assolir aquest estat màxim d'entusiasme. Però almenys tenen un mètode per intentar-ho. I a vegades l'èxit que aconseguen supera de llarg la seva imaginació.

En un context més ampli, els organitzadors que utilitzen la resistència civil a vegades han sabut trobar altres desencadenants que són atípicament fiables. La qüestió és que **han previst encertadament l'oportunitat de planificar una acció al voltant d'algun esdeveniment proper que saben que serà un centre d'atenció per als mitjans de comunicació**.

Els organitzadors que adopten un **mètode basat en l'impuls per crear el canvi, emfatitzen els moments del remolí perquè reconeixen el seu poder peculiar**. I aquest és un tret fonamental en què el model organitzador difereix dels models estructurals

Els moviments poden treballar durant molt de temps en les primeres etapes per aplegar suport i tot i així obtenir només unes fites modestes. Però **quan un incident desencadenant precipita una crisi, les campanyes poden fer avenços molt importants**.

Moyer suggereix que l'objectiu dels moviments que **experimenten un remolí és «crear una plataforma pública a partir de la qual el moviment pugui convèncer el públic en general»**. Però de manera contradictòria, afirma: «No és un objectiu ni una expectativa aconseguir que les persones en posició de poder canviïn d'opinió, de política o de comportament en aquesta etapa». **El canvi arriba més tard**⁵⁵.

Amb les **tècniques de la resistència civil, l'organització basada en l'impuls** intenta abordar aquest problema, almenys en part. Treballant per poder **guiar i amplificar de manera conscient la protesta massiva, intenta crear cicles repetits d'alçaments**. Durant el

---

⁵⁴ Krishnalal Shridharani, *War Without Violence: A Study of Gandhi's Method and Its Accomplishments* (Nova York: Harcourt Brace, 1939), 278.

⁵⁵ Moyer, *Doing Democracy*, 57–58.

transcurs d'un cicle, els moviments experimenten períodes d'escalada màxima, absorbeixen la seva energia a través de la formació massiva i les estructures descentralitzades, i després continuen avançant cap a futurs factors desencadenants. Quan el **procés té èxit, dona com a resultat campanyes de confrontació no violenta més duradores** i poderoses que les típiques erupcions de protesta massiva.

No obstant això, **les pujades i baixades emocionals són inevitables**. En totes les protestes massives, les **onades de participació extraordinària venen seguides d'èpoques d'improductivitat**. En els moments difícils, el nombre d'activistes disminueix i els partidaris s'han d'esforçar per captar l'atenció sobre la feina que fan. Durant aquests lapses, **els que han tastat l'eufòria d'un moment àlgid sovint se senten desanimats i pessimistes**.

Quan **l'activitat intensa d'un remolí s'esvaeix, els moviments experimenten de manera previsible el que ell anomena la «percepció de fracàs»**.

Quan el pic d'activitat del remolí disminueix, els participants del moviment normalment es desanimen, malgrat que **és precisament en aquest moment quan estan preparats per aconseguir els avenços més significatius**. Un cop ha passat l'excitació del moment àlgid, moltes persones **«es cansen o abandonen per l'esgotament que causa l'excés de feina i les llargues reunions»**. A més, els principals mitjans de comunicació **reforcen aquest aire de negativitat dient que, com que les protestes han disminuït, el moviment està mort i no ha aconseguit res**. Tot això, segons Moyer, es combina i crea «una profecia que per la seva naturalesa tendeix a complir-se i que evita o limita l'èxit [del moviment]»⁵⁶.

Identificant la percepció del fracàs com una part normal dels cicles d'un moviment social, Moyer **esperava reduir-ne la força negativa**. Argumentava que si els activistes es fixen una mica en la història, s'adonaran que **no són els únics que han experimentat una desil·lusió, i que els moviments del passat que van ser capaços de superar el desànim van acabar veient com es feien realitat moltes de les seves reivindicacions que en un principi semblaven inassolibles**. A mesura que **les campanyes evolucionen** cap a les fases posteriors que impliquen institucionalitzar els seus avenços i aprofitar l'augment del suport públic que han acumulat, **comencen a recollir el que han sembrat**.

Si els activistes, enmig de la desesperació, queden cada vegada més aïllats del públic en general, aleshores el sentiment de fracàs és justificat. Però un moviment que està generant suport popular no s'ha de preocupar si el seu moment inicial en el punt de mira passa i els mitjans de comunicació dirigeixen l'atenció cap a una altra cosa. El que han de fer els partidaris actius és **preparar-se per provocar noves onades de protesta quan sorgeixi l'oportunitat**. «L'impacte a llarg termini dels moviments socials», afirma Moyer, «és més important que el seu èxit material immediat»⁵⁷.

---

⁵⁶ Moyer, *Doing Democracy*, 60, 5.

⁵⁷ Moyer, *Doing Democracy*, 85.

Recordar-nos que **el remolí és un moment àlgid crucial en la lluita, però no és l'única fase**. Bill Moyer creia que «els **moviments socials impliquen una lluita entre el moviment i els que estan en la posició de poder per guanyar-se el cor, la ment i el suport de la majoria de la població**». Però hi ha una paradoxa en aquesta creença: mentre que els manifestants intenten generar suport popular, les manifestacions en si mateixes poden ser molt impopulars⁵⁸.

Contràriament a les promeses de campanya dels polítics dominants, que constantment asseguren que uniran el país, els activistes de base popular que es prenen seriosament la imposició d'un canvi consideren que **el camí per avançar implica provocar controvèrsia**. Irònicament, les **persones amb alguns dels coneixements més profunds sobre les dinàmiques de la dissensió són les que es perceben com a pacifistes: els planificadors de la revolta no violenta**.

El seu missatge? **La unió en alguna ocasió pot ser sobrevalorada. I a vegades val la pena ser un «divisor»**.

En bona part, la política dominant necessita apel·lar a la unió. Els polítics sempre intenten buscar punts en comú i ajudar els ciutadans a superar les seves diferències. En canvi, sovint passa que els **moviments socials adopten un plantejament que és gairebé oposat: en comptes de llimar diferències entre grups, moltes vegades les accentuen encara més**

Els participants de conflictes no violents moltes vegades **es mostren disposats a ser intencionadament divisius a través de l'ús d'un fenomen complex i alhora crític que s'anomena «polarització»**. Amb aquesta acció, han de **batallar amb una tensió innegable: obtenir un suport majoritari és imprescindible per aconseguir una resistència civil prolongada**. Tot i així, **moltes de les tàctiques de la disrupció no violenta tenen tendència a ser poc populars**. La gent prefereix un discurs tranquil i un diàleg raonable que no pas l'aldarull d'unes protestes que portin confrontacions. En molts casos, **la creació de crisis provocadores al voltant d'un tema implica fer incomodar una part del públic general**, la qual cosa pot **provocar el distanciament** de persones que busquen aquell mateix objectiu. És més, quan una minoria cridanera dona el seu punt de vista, **pot incitar els seus enemics més fervents a començar-se a organitzar com a resposta**.

La polarització també pot ser una aliada molt poderosa. Quan es treu un tema desconegut per la majoria i es posa al centre del debat públic, **les protestes disruptives obliguen els observadors a posicionar-se**. Això té **tres efectes**: en primer lloc, serveix per **formar la base d'un moviment**, ja que dona l'oportunitat a un gran nombre de **simpatitzants de convertir-se en activistes**. En segon lloc, a més de convertir simpatitzants passius en actius, **implica persones que fins aleshores no tenien aquella informació**, i per tant augmenta el coneixement de la causa fins i tot entre la gent que no estava d'acord amb el sistema de confrontació utilitzat pels activistes. I per últim, **agita els elements més**

---

⁵⁸ Bill Moyer citat de Moyer, *Doing Democracy*, 16.

extremes de l'oposició, de manera que alimenta reaccions violentes a curt termini però aïlla els reaccionaris a llarg termini.

El conegut abolicionista Frederick Douglass tracta precisament aquest tema amb una gran eloquència: «**Sense lluita no hi ha progrés**», afirmava Douglass el 1857. «Aquells que es manifesten a favor de la llibertat però menyspreen l'agitació, són persones que volen recollir fruits sense treballar la terra, volen que ploqui sense que hi hagi llamps i trons. Volen els oceans tranquils, sense aigües revoltades»⁵⁹.

No hi ha dubte que **les accions disruptives són polaritzadores**. Però no es tracta d'una conseqüència involuntària. **És la base de la seva feina**. La dinàmica de la dissensió és complicada de gestionar bé, i no sempre actua de manera previsible

Gene Sharp, en la seva obra de 1973, *The Politics of Nonviolent Action*, va escriure: «Amb l'aparició d'accions no violentes, els **conflictes bàsics i sovint latents entre [...] grups surten a la superfície i s'activen**». L'inici de manifestacions públiques, va escriure, «pràcticament sempre intensifica el conflicte, fa que els grups implicats es defineixin més clarament i incita les persones que se'n mantenen més al marge a posicionar-se»⁶⁰.

Sharp, «a mesura que augmenten les tensions, també creix la confiança, de manera que moltes persones que fins aleshores eren passives adopten un paper més actiu en la lluita». Malauradament, també hi ha algunes conseqüències menys desitjables. El «període previ d'indiferència», remarcava Sharp, deixa pas a **un altre període on es presenta un «antagonisme actiu»**. Els reaccionaris que s'oposen a la causa del moviment s'alçaran per defensar l'estatus quo, la qual cosa mobilitzarà una reacció negativa. **Quan aquesta reacció és forta, pot semblar que els activistes surten perjudicats del fet d'haver començat la lluita, especialment si l'oposició expressada va acompanyada de repressió per part de l'estat**»⁶¹.

Perquè la **polarització valgui la pena, hi ha d'haver més aspectes positius que negatius**. I aquí, la reacció del públic general —de la part de la població que no s'ha posicionat en cap bàndol— és fonamental. **Els actes de sacrifici i de jujitsu polític poden ajudar a fomentar una reacció empàtica, ja que convencen els indecisos a posar-se del costat de les comunitats que ofereixen resistència i no del costat de les forces repressives**. Quan aquest procés funciona, **els membres de la societat s'allunyen de l'extremisme dels oponents reaccionaris, reconeixen que cal fer alguna cosa per abordar les reivindicacions del moviment i llavors es converteixen en simpatitzants passius**.

«La primera reacció pública al desafiament no violent és molt possible que sigui negativa», observa Sharp. Però amb el pas del temps **les campanyes no violentes**

---

⁵⁹ Frederick Douglass, «The Significance of Emancipation in the West Indies» discurs, Canandaigua, Nova York, 3 d'agost, 1857; recollit en un fullet per l'autor. Tal com està imprès a *The Frederick Douglass Papers, Series One: Speeches, Debates, and Interviews—Volume 3: 1855–63*, ed. John Blassingame (New Haven, CT: Yale University Press, 1985), 204.

⁶⁰ Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part Three—the Dynamics of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), 523.

⁶¹ *Ibid.*, 523–525.

reeixides enforceixen la solidaritat entre els militants noviolents, fomenten el suport dels simpatitzants per la causa i provoquen la fragmentació i la desintegració del suport a l'oponent».

«Teniu tota la raó quan dieu que cal negociar», escrivia King. «Efectivament, és l'objectiu de l'acció directa. **L'acció directa no violenta busca precisament crear una crisi i una tensió tan grans que una comunitat que s'ha negat constantment a negociar es vegi obligada a afrontar el tema**»⁶².

King: «La comprensió superficial de les persones de bona fe és molt més frustrant que la incomprensió absoluta de les persones de mala fe. **L'acceptació indiferent és molt més desconcertant que el rebuig directe**»⁶³.

Amb el pas del temps, els moviments que aconsegueixen bons resultats sovint **es recorden com a dignes i heroics**. Però mentre dura la seva activitat, **fan servir unes tàctiques que no són mai del gust de tothom**. Acceptar aquesta realitat forma part de l'ús del conflicte i la disrupció com a eines per aconseguir un canvi.

Tanmateix, aquí hi ha un perill. Perquè la polarització funcioni en benefici del moviment social, els **seus defensors no es poden enganyar pensant que la reacció pública no importa o que el «tot s'hi val» és una estratègia viable**. Els activistes **poden arriscar-se a ser titllats de grollers i impulsius pel fet de buscar la confrontació**. Però si un moviment vol continuar sent efectiu, també ha de ser una altra cosa: disciplinat.

Els moviments disruptius que intenten **utilitzar la polarització en benefici seu, han de dur a terme uns meticulosos actes d'equilibri**. Creant escenes de confrontació i intentant generar una crisi pública al voltant d'un tema, **desafien conscientment la preferència de la majoria de mantenir la calma i la tranquil·litat per sobre de la discòrdia i les tensions**. Els activistes són conscients que no agradaran a molta gent, però **busquen el conflicte amb la idea que la polarització pot activar la seva base, atraure simpatitzants passius a la causa i aïllar els seus oponents**.

Però la **polarització també pot sortir malament**. Perquè els moviments es puguin beneficiar d'un estat de conflicte intens, els activistes **s'han d'assegurar de dues coses**: primer, que **aconseguiran més partidaris actius que els seus oponents** i, segon, que encara que els seus mètodes es considerin extrems o irritables, **l'onada d'opinió pública tindrà tendència a anar acceptant cada vegada més el seu punt de vista**. Per això, cal tenir una **visió estratègica**. La voluntat de crear controvèrsia no vol dir que tot s'hi val. Si les tàctiques d'un moviment **són tan disgregadores i mal vistes que fan ombra al problema en qüestió i generen simpaties per a l'oponent, la polarització fracassa**.

---

⁶² King, «Letter from a Birmingham Jail», 291.

⁶³ Íbid., 295.

Però si bé la polarització té alguns aspectes que poden generar incertesa, també és cert que presenta unes tendències clares. Als Estats Units, una de les més constants i previsible ha estat **la resposta pública aclaparadorament negativa a les tàctiques que s'han percebut com a violentes.**

A finals de la dècada de 1980, Earth First! va viure una situació en què **la polarització va perjudicar el moviment.** Però el grup també va saber demostrar **que els activistes podien canviar el rumb de les tendències.** Amb un programa radical de noviolència estratègica i desobediència civil massiva, el grup va posar en marxa una iniciativa històrica que va convertir el problema de salvar les sequoies de Califòrnia en un tema perfecte per guanyar-se l'opinió pública.

Quan es tracta de **qüestionar-nos si els moviments socials haurien de recórrer a tàctiques violentes,** el model de la resistència civil adopta una postura diferent de la que es podrien esperar les persones que el desconeixen.

Els pacifistes han debatut moltes vegades amb els defensors de la violència revolucionària **sobre la moralitat de fer servir mètodes violents** per aconseguir finalitats polítiques. De la mateixa manera, els **defensors del sabotatge i la destrucció** de propietats argumenten moltes vegades que aquestes tàctiques **no s'haurien de considerar «violentes»**, perquè es dirigeixen a objectes inanimats i no estan dissenyades per provocar danys físics a cap persona.

Per als activistes que utilitzen la noviolència estratègica, **aquests debats no tracten el que és realment important.** La pregunta que cal fer és: **quines tàctiques funcionen més bé a l'hora de fer créixer un moviment i aconseguir el suport popular?**

Aquí, la **definició filosòfica del que constitueix la violència és poc rellevant.** El que importa és **la resposta del públic en general a una tàctica:** si la major part de la societat en la qual existeix el moviment social **jutja una acció com a violenta, i com hi reacciona en conseqüència.** Des d'una perspectiva estratègica, **les tàctiques es classifiquen com a violentes o noviolentes en funció de la percepció d'aquest públic, no en funció del resultat dels debats abstractes que se'n puguin derivar.**

Quan un moviment accepta que **per aconseguir el seu objectiu és essencial tenir el suport popular, aleshores es pot defensar fermament l'efectivitat de mantenir una disciplina noviolenta estricta.**

Molts dels moviments **que adopten la resistència civil** com a mitjà per perseguir una causa, especialment els que s'enfronten amb règims autoritaris, ho fan per un motiu estratègic concret: perquè **han decidit que no poden guanyar per mitjà d'un conflicte militar.** Aquest va ser el cas de Sèrbia, on els activistes d'Otpor van veure clar que el règim de Milosevic i els seus aliats paramilitars els eliminarien ràpid del mapa si agafaven les armes.

En el context dels Estats Units, l'autor i activista d'esquerres Michael Albert ho explica així: «És bastant simple. **L'estat té el monopoli de la violència**», escriu. «Això significa que **la gent**, especialment en les societats desenvolupades del Primer Món, **no pot competir de cap manera en el camp de la violència amb els seus governs**. Això hauria de ser obvi. El **nostre punt fort és la informació, els fets, la justícia, la desobediència i, per sobre de tot, la gent**. El seu punt fort és la mentida i especialment l'exercici del poder militar».

Si bé Albert rebutja el pacifisme filosòfic, per una altra banda conclou: «**Una lluita de violència creixent és una lluita on estem condemnats a la derrota**. Una lluita en què la **gent, el compromís i un activisme no violent cada vegada més militant s'enfronta al poder de l'estat, és una lluita que podem guanyar**»⁶⁴.

L'ús de tàctiques que en general es perceben com a violentes és un problema que s'observa en molts moviments socials. A falta d'una guerra de guerrilla armada, diversos grups dissidents d'esquerres dels Estats Units, des de la dècada de 1960, han cremat laboratoris on es feien proves amb animals i han atacat instal·lacions d'investigació que tenien vincles amb l'exèrcit, mentre que grups de dretes han bombardejat clíniques on es practicaven avortaments i edificis d'oficines federals. En el context de les grans manifestacions, alguns activistes, especialment els de tradicions d'insurreccionisme anarquista, **han defensat sempre un mètode on tot s'hi val que, de manera eufemística, es coneix com a «diversitat de tàctiques»**. El que fan és rebutjar uns acords que permetrien establir unes pautes de comportament a les protestes en massa, perquè la seva intenció és utilitzar tàctiques de destrucció de propietats —com trencar vidres d'aparadors o calar foc a cotxes—, llançar còctels Molotov i enfrontar-se amb la policia.

Les implicacions morals d'aquesta mena d'actes són molt diverses. Però **des de la perspectiva de l'estratègia, tenen un punt en comú: interfereixen directament en els processos a través dels quals els moviments que utilitzen el conflicte no violent guanyen suport i aconsegueixen impulsar un canvi**.

Els que argumenten que **els moviments en massa haurien de recórrer a la destrucció de propietats o a les batesses amb la policia, sovint afirmen que amb les marxés rutinàries i les peticions formals no s'aconsegueix gaire res**. Aquesta postura no té en compte el fet que el **repertori de resistència civil inclou una gran varietat de tàctiques**, moltes de les quals poden ser altament disruptives i agressives. Les eines del conflicte no violent inclouen boicots i vagues, bloquejos i ocupacions, així com art i resistència creativa. Aquestes tàctiques, desplegades gradualment, poden pertorbar profundament el funcionament diari regular de l'estatus quo.

---

⁶⁴ Michael Albert, *The Trajectory of Change* (Brooklyn, NY: South End Press, 2002), 26, tal com apareix citat a Matt Dineen, «Violence vs. Nonviolence», Indybay, 15 d'agost, 2002, <https://www.indybay.org/newsitems/2002/08/15/1409331.php>.

En canvi, **l'ús de la violència per part d'activistes ofereix a les autoritats una excusa ben clara per rebaixar aquesta escalada, i una justificació per utilitzar la força repressiva.** Dit d'una altra manera, pot aturar l'impuls d'una revolta en marxa.

Quan Gene Sharp es va disposar a defensar la disciplina noviolenta, va basar la seva postura en el fet que **les diferents formes d'acció funcionen de maneres contradictòries i, per tant, no poden funcionar juntes de manera efectiva.** «L'acció violenta i l'acció noviolenta tenen mecanismes molt diferents i indueixen diferents forces de canvi en la societat», observava Sharp. Mentre que **les autoritats estan ben preparades per gestionar atacs violents, la confrontació noviolenta crea un tipus de conflicte asimètric que les desequilibra.** «Això, en part, és el motiu pel qual és important que els activistes mantinguin una disciplina noviolenta fins i tot davant de la repressió brutal», explicava. «Si el grup noviolent passa a la violència vol dir que, efectivament, ha consentit a lluitar en les condicions de l'oponent i amb armes, un mitjà amb el qual l'oponent té molt més avantatge»⁶⁵.

Amb el conflicte noviolent, els activistes poden posar de manifest la violència sistèmica que existeix en la societat i que normalment passa desapercibuda: la violència, per exemple, de la **brutalitat rutinària i persistent dels cossos policials, del desplaçament econòmic que provoca la migració forçosa, de l'explotació, de la destrucció mediambiental deliberada o de la criminalització racista i l'empresonament de comunitats senceres.** Tal com explicava Martin Luther King Jr, a través de **l'acció directa noviolenta els activistes poden «treure a la llum la tensió oculta que ja existeix».** En canvi, **si els activistes recorren a la violència, les autoritats tenen una excusa per exercir una forta repressió per recuperar la «pau», de manera que es tornen a iniciar de nou els abusos sistèmics**⁶⁶.

Quan s'adopta la retòrica liberal de «diversitat», l'argument a favor de la «diversitat de tàctiques» pretén sonar inofensiu, però darrere d'aquesta expressió s'hi amaga un problema de fons: **els moviments socials necessiten estratègies, i les estratègies requereixen disciplina.**

L'èxit de qualsevol moviment polaritzador es mesura per la seva capacitat d'atraure un nombre cada vegada més gran de partidaris actius i de generar suport popular per a la seva causa. Ara bé, almenys durant l'últim mig segle en la història dels Estats Units, les tàctiques percebudes com a violentes han estat molt mal vistes entre la població nord-americana.

Si bé el sabotatge i els danys a propietats pertanyen a una categoria moral totalment diferent de la violència contra persones, la gent tendeix a barrejar uns actes

---

⁶⁵ Gene Sharp citat de Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part Two—the Methods of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), 112–113; i Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part Three—the Dynamics of Nonviolent Action* (Boston: Porter Sargent Publishers, 1973), 601.

⁶⁶ «Treure a la llum la tensió oculta que ja existeix», citat de Martin Luther King Jr., «Letter from a Birmingham Jail», tal com apareix imprès a *A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King, Jr.*, ed. James M. Washington (Nova York: HarperCollins, 1986), 295.

amb els altres. Hi ha una explicació racional per a això: igual que els claus als arbres, els incendis provocats potser **van dirigits a malmetre només propietats, però també posen en perill les persones.** Al llarg de la història, s'han produït **molt casos no intencionats de persones que han resultat ferides, o fins i tot mortes,** a causa de l'explosió d'una bomba o de l'incendi en un edifici. A les manifestacions al carrer, les **persones disposades a trencar aparadors** o malmetre cotxes de la policia, també **tendeixen a estar disposades a barallar-se amb la policia,** especialment si això els permet escapar-se d'una detenció.

Amb independència de si **la percepció pública d'aquestes accions com a violentes és justificada o no, les mobilitzacions massives han tingut conseqüències perjudicials quan les han posat a la pràctica.** Aquestes tàctiques **fan disminuir el nombre de partidaris actius** d'un moviment, **desanimen** els possibles simpatitzants i **enforteixen l'oposició.** Dit d'una altra manera, contribueixen significativament a **la polarització negativa.**

Els **governos i els grups reaccionaris,** conscients que la violència pot perjudicar els moviments i oferir una excusa ideal per a la repressió, **han intentat promoure-la de manera activa.** Gandhi va destacar aquesta tendència i va presentar un argument deliberadament contradictori: **qualsevol membre d'un moviment de protesta massiu que recorri a la violència, deia, està «cooperant amb el govern de la manera més activa possible»⁶⁷.**

En molts casos, quan els activistes no han fet ús de la violència, **els governos s'han esforçat per provocar-los.** En molts països i moments diferents de la història, **les autoritats han enviat infiltrats a les organitzacions activistes amb l'objectiu d'actuar com a agents provocadors, persones que intenten instigar una activitat que perjudiqui els moviments en qüestió.**

Hi ha casos en què **els governos estan disposats a provocar violència,** però no actuen en solitari. Els intents d'instigació **només funcionen en els entorns en què no s'ha establert una disciplina no violenta.** Tal com escriu un sociòleg: **«Els provocadors s'han d'introduir en un moviment que toleri el seu discurs desenfrenat i les seves accions desenfrenades»⁶⁸.**

Aquest procés es veu amenaçat amb **qualsevol mètode que es basi en el tot s'hi val.** «La **violència de la resistència és molt probable que restableixi la fidelitat i l'obediència entre les tropes** o els agents de policia de l'oponent», explica Sharp. «En les lluites no violentes en les quals **l'èxit o el fracàs depenen de la capacitat per convèncer les tropes de l'oponent perquè es rebel·lin, utilitzar-hi la violència en contra pot significar la derrota»⁶⁹.**

---

⁶⁷ Tal com apareix citat a Gene Sharp, *The Politics of Nonviolent Action: Part Three*, 594.

⁶⁸ Todd Gitlin, *The Whole World Is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left* (Berkeley: University of California Press, 1980), 189.

⁶⁹ Gene Sharp, *Politics of Nonviolent Action: Part Three*, 606.

Fins i tot en els **estats democràtics**, si no hi ha jujitsu polític ni una simpatia popular generalitzada per fer front a les represàlies de les autoritats, **els activistes poden quedar exposats de ple a l'impacte de l'aparell repressiu de l'estat**. I malgrat la seva postura bel·licosa, els que han reivindicat una escalada violenta es poden acabar trobant completament aïllats i vulnerables.

Erica Chenoweth va revisar centenars de casos per compilar un conjunt de dades innovadores en la història de les accions de resistència que van desafiar els règims no democràtics al llarg del segle passat. Va descobrir que, empíricament, **els moviments en els quals hi havia present un flanc violent tenien un 20 per cent menys de possibilitats d'assolir els seus objectius que els moviments noviolents** sense aquest tipus de flanc. En comptes d'augmentar l'abast i la prominència de les accions més grans, **les faccions violentes tendien a fer disminuir la participació, cosa que, segons la seva investigació, era vital per a l'èxit del moviment**⁷⁰.

Crear disciplina dins d'un moviment és una tasca difícil i alhora essencial. Mentre que les organitzacions estructurals com els sindicats laborals i els equips d'organització comunitària treballen mitjançant unes jerarquies clarament definides, **les mobilitzacions massives es basen en l'activació d'unes xarxes de partidaris àmplies i extenses**. Això representa un **desafiament extraordinari** per als organitzadors que es basen en l'impuls. És evident que algunes persones provinents de fora **voldran seguir unes tàctiques o un programa diferent** dels objectius del moviment. Les mobilitzacions massives han de trobar **mitjans per atraure una participació creativa i molt àmplia**, i al mateix temps **han de saber distanciar el moviment d'accions destructives** que contribueixen a la polarització negativa.

Les **organitzacions híbrides** ofereixen algunes solucions a aquest dilema: igual que Otpor i la SCLC, els grups que treballen per provocar, guiar i mantenir una protesta massiva poden **planificar des de bon principi l'adopció de tàctiques noviolentes com una de les normes del moviment**. I poden crear un **programa de formació** per fomentar la unitat i la visió estratègica. A Redwood Summer, una acció inspirada en el moviment pels drets civils, la participació es basava en un **compromís explícit amb l'acció directa noviolenta**. Aquest acord va **definir el caràcter d'una campanya de resistència** que va ser alhora creativa, atrevida i disciplinada.

El vincle comú clau entre totes les activitats d'un moviment basat en l'impuls és que **s'han de dissenyar a llarg termini per aconseguir un suport massiu**. Amb aquest objectiu comú, i amb la **importància de la noviolència** ben clara i present, els activistes poden adoptar **una diversitat de rols i d'enfocaments**.

No hi ha cap tipus únic de dissidència, ni cap estil únic d'organització, que de manera individual pugui aconseguir que un moviment assoleixi els seus objectius finals. Després

---

⁷⁰ Vegeu Erica Chenoweth, «Nonviolent Discipline and Violent Flanks», (presentació d'una conferència, Fletcher Summer Institute for the Advanced Study of Nonviolent Conflict, Medford, MA, 10 de juny, 2015), https://www.youtube.com/watch?v=2VIVsRW_F9y8.

dels moments de màxima participació, els moviments socials han d'intentar recollir el que han sembrat amb la seva escalada de disrupció. L'energia de la mobilització massiva s'ha de tornar a canalitzar cap a les estructures a llarg termini que poden formalitzar i mantenir els avenços aconseguits amb les campanyes importants. I per fer això, cal tota una sèrie d'habilitats. **Quan els remolins s'esvaeixen, comença una nova lluita.**

Des de Gandhi, passant pels sindicats estatunidencs a la dècada de 1930 i el moviment pels drets civils i fins a l'ACT UP, els **organitzadors que utilitzen l'escalada noviolenta han bregat per trobar la manera d'implementar mecanismes duradors que puguin mantenir el progrés general de les seves campanyes més importants.** Aquest és el repte de la institucionalització. Quan han abordat el tema, els activistes s'han adonat que el talent per crear agitació massiva s'ha de combinar amb les habilitats i les perspectives d'altres models organitzatius per formalitzar i protegir els avenços aconseguits amb les mobilitzacions populars.

Els **organitzadors juvenils havien fet sortir una quantitat extraordinària de gent al carrer «trencant la barrera de la por»**, tal com ho defineix una expressió popular entre els activistes egipcis. Havien sabut captar la simpatia de les masses i havien derrocat un règim ben consolidat. No obstant això, de la mateixa manera que el model organitzatiu basat en l'impuls del 6 d'abril i altres grups juvenils els va influir de manera desproporcionada en la configuració de la revolta, **les estructures ben dissenyades dels Germans Musulmans van ser crucials a l'hora de definir el que passaria després**⁷¹.

L'organització estructural i els moviments basats en l'impuls no estan en conflicte de manera inherent. En una situació ideal, els dos models **es poden complementar.** Els grups establerts que comparteixen els objectius d'un alçament massiu es poden beneficiar de l'esclat d'energia i del creixent interès en una causa que es produeixen quan té lloc una gran mobilització. D'altra banda, **les organitzacions més establertes poden oferir el seu prestigi i els seus recursos als brots de resistència quan sorgeixen.** Això és el que va passar quan els Germans Musulmans van decidir donar suport a la revolta de Tahir —portant micròfons a la plaça, presentant els seus membres, organitzant la recollida de brossa— i quan es van unir a la campanya per formar un govern de coalició. **Però quan els col·lectius es van escindir, amb els revolucionaris laics en conflicte amb els islamistes, el principal beneficiat va ser l'exèrcit.**

Avui, el camí a seguir sembla molt difícil. **Els que van liderar les mobilitzacions massives basades en l'impuls reconeixen que, per poder aconseguir l'èxit en el futur, no només els caldrà tenir l'habilitat per crear una disrupció generalitzada, sinó també la capacitat de conservar els avenços que hagin assolit.** El 2012, els líders del Moviment Juvenil del 6 d'abril es van comprometre a iniciar un pla de cinc anys per desenvolupar

---

⁷¹ Per a exemples sobre «trencant la barrera de la por», vegeu «Egypt's Revolution Two Years On: 'The Fear Is Gone'», *The Guardian*, 1 de febrer, 2013, <http://www.theguardian.com/commentisfree/video/2013/feb/01/egypt-revolution-fear-video>; i Naib, «Women of the Revolution».

institucions alternatives. Des d'aleshores, la repressió de l'exèrcit ha dificultat molt els progressos en aquest sentit, i molts dels líders han estat empresonats⁷².

Però fins i tot els grups que porten a terme accions disruptives durant un llarg període de temps han de saber veure les seves accions en un context més ampli. Com ho poden fer els activistes del moviment per assimilar l'energia de la revolta en estructures duradores? Com poden protegir els avenços que han aconseguit? I com poden provocar nous cicles de disrupció que impulsin més canvis?

Els millors professionals de la resistència civil han contestat aquestes preguntes basant-se en els punts forts dels diferents models de canvi social. Tot i que l'organització de moments excepcionals d'agitació màxima requereix una metodologia especial, això no resta valor a les tècniques d'altres mètodes. De fet, aquestes tècniques són crucials en diverses etapes dels moviments socials. **Quan les mobilitzacions massives, les organitzacions establertes i les comunitats alternatives es veuen a si mateixes com a complementàries, poden crear un ecosistema que permeti el desenvolupament de diversos mètodes per promoure el canvi.**

Si l'adopció d'estructures **professionalitzades pot inhibir la predisposició de l'organització per impulsar una revolta disruptiva**, en l'activitat basada en l'impuls hi ha el perill justament oposat: **els grups que no són capaços d'institucionalitzar-se es poden trobar en un punt mort quan l'energia d'una revolta s'esvaeix** o quan es compleix una de les reivindicacions inicials.

De manera inevitable, els canvis que aconsegueixen a través dels canals governamentals no satisfan els objectius originals que van animar la resistència popular. I per descomptat, també hi ha el problema dels polítics traïdors: **a mesura que l'energia de la mobilització massiva es debilita, els que abans eren uns fervents defensors de la democràcia popular corren el risc de convertir-se en persones complaents que comencen a defensar l'estatus quo per obtenir-ne un benefici personal.** Per tots aquests motius, fins i tot en el cas que antics líders del moviment assumeixin un càrrec, continua sent necessari **organitzar noves onades de revolta per crear pressió.**

Els «**especialistes en agitació i projectes dramàtics**», tal com els anomena King, **poques vegades troben el moment convenient per retirar-se.**

Mentre que l'organització estructural i les campanyes basades en l'impuls intenten alterar la direcció de la política dominant, els **grups prefiguratiu funcionen fora del corrent principal.** Tendeixen a la **creació d'espais públics lliures, centres comunitaris i institucions alternatives.** Els activistes amb una forta orientació prefigurativa pot ser que participin en protestes massives o en actes de desobediència civil. No obstant això, ells

---

⁷² Vegeu David D. Kirkpatrick, «Revolt Leaders Cite Failure to Uproot Old Order in Egypt», *New York Times*, 14 de juny, 2012, <http://www.nytimes.com/2012/06/15/world/middleeast/egyptian-revolts-leaders-count-their-mistakes.html>.

plantegen aquest tipus de protesta d'una manera particular. En comptes de dissenyar les seves accions per influir en l'opinió pública, **els activistes prefiguratius sovint es mostren indiferents, o fins i tot contraris, a la reacció dels mitjans i de la societat en general.** Més aviat tendeixen a **posar èmfasi en les qualitats expressives de la protesta: de quina manera les accions expressen els valors i les creences dels participants, més que no pas de quina manera afecten un objectiu**⁷³.

«Qualsevol moviment social seriós necessita una identitat de grup igualment seriosa que impulsi un nucli de membres a contribuir-hi amb un excepcional grau de compromís, sacrifici i heroisme al llarg d'una lluita prolongada», escriu Smucker. «No obstant això, una forta identitat de grup és una arma de doble tall. **Com més forta és la identitat i la cohesió del grup, més probable és que la gent s'allunyi d'altres grups i de la societat**»⁷⁴.

Davant d'aquesta paradoxa, els **grups que se centren a prefigurar una nova societat** —i que es preocupen per satisfer les necessitats d'una comunitat alternativa— **poden quedar aïllats de l'objectiu d'establir llaços amb altres col·lectius i d'aconseguir el suport de la societat.** En comptes de buscar maneres de comunicar de manera efectiva la seva visió al món exterior, tenen **tendència a adoptar eslògans i tàctiques que atrauen els activistes radicals però allunyen la majoria.** Aquestes tendències, al final, es tornen contraproductes. Tal com escriu Smucker: «Els grups aïllats tenen dificultats per assolir objectius polítics».

El Comitè Coordinador Nonviolent d'Estudiants n'és un exemple. A l'SNCC, els participants expressaven el desig de crear la «comunitat estimada»: una societat que rebutjava la intolerància i els prejudicis en totes les seves formes i adoptava la pau i la compassió. No es tractava simplement d'un objectiu extern, sinó que els militants de l'SNCC es veien creant la comunitat estimada dins de la seva organització. Van crear un grup interracial que, segons la historiadora Cheryl Greenberg, «es basava en l'igualitarisme radical, el respecte mutu i el suport incondicional als talents i els trets únics de cada persona. Les reunions s'allargaven fins que tothom hi havia intervingut, perquè totes les veus eren importants». **Els forts vincles que va fomentar aquesta comunitat prefigurativa van animar els participants a emprendre actes de desobediència civil audaçs i perillosos, com per exemple la famosa seguda en els taulells de locals comercials que va organitzar l'SNCC. En aquest cas, l'aspiració a una comunitat estimada va facilitar l'acció estratègica i va tenir un impacte significatiu en la política dominant**⁷⁵.

Tots aquests ingredients es van barrejar, i junts van formar **una potent recepta per a la transformació.** Els membres **dels asrams de Gandhi no només van prefigurar noves**

---

⁷³ Vegeu Jonathan Matthew Smucker, Joshua Kahn Russell i Zack Malitz, «Theory: Expressive and Instrumental Actions», *Beautiful Trouble: A Toolbox for Revolution*, ed. Andrew Boyd i Dave Oswald Mitchell (Nova York: OR Books, 2012), 232–233.

⁷⁴ Jonathan Matthew Smucker, «Theory: Political Identity Paradox», dins de *Beautiful Trouble: A Toolbox for Revolution*, ed. Andrew Boyd i Dave Oswald Mitchell (Nova York: OR Books, 2012), 254.

⁷⁵ Cheryl Greenberg citada de Greenberg, «Hands on the Freedom Plow: Personal Accounts by Women in SNCC (review)», *Kentucky Historical Society* 109, núm. 1 (hivern de 2011), http://muse.jhu.edu/journals/register_of_the_kentucky_historical_society/summary/v109/109.1.greenberg.html.

possibilitats per a la vida en comú, sinó que també van servir com a tropes de xoc fidels noviolentes en les campanyes de la *satyagraha*. Les campanyes de disrupció massiva s'alimentaven de l'estructura i de la comunitat decidida: quan les campanyes es van intensificar, van augmentar la influència organitzativa i l'impuls polític del Congrés Nacional Indi, i també van atraure nous adeptes interessats en els models col·lectius de vida i treball. Finalment, **quan l'impuls s'esvaïa, el Congrés i l'asram eren prou forts per sobreviure durant els períodes d'inactivitat, i per tant podien ajudar a fomentar futurs moments del remolí.**

En diferents moments de la seva vida, Gandhi va posar més o menys èmfasi en aquests diferents models d'activisme. Però **un dels aspectes més persuasius del llegat de Gandhi és el seu interès a unificar-los tots tres.** Al mateix temps que Gandhi va dir als seus seguidors que **haviem de canviar la seva manera de viure en el món, també va insistir que organitzessin i mobilitzessin la comunitat en general, i que alguna vegada potser s'haurien d'arriscar a revoltar-se per aconseguir-ho.**

A més, els **participants dels moviments socials són els que possiblement són més conscients de la feina que encara queda per fer, i per tant, és menys probable que estiguin contents i animats pels avenços que s'han aconseguit.** És per això que sovint no van a les festes per celebrar les victòries.

Cal un **esforç deliberat perquè els moviments defensin la història del que la seva lluita ha fet possible.** I aquest esforç és vital, perquè **si no les futures victòries són més difícils d'aconseguir.** En les societats on la història és un conte de presidents i senadors, generals i executius, la visió social del poder sovint queda a l'ombra. **És important recordar i reaprendre constantment que la gent té un gran poder a les seves mans per l'acció de la desobediència.**